

İRFAN

№ 86 Yanvar 2014 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

DÜNYA

SALAMa
MÖHTAC

İRFA
Yanvar/2014/Nº:86
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr Nº: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC
Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompüter dizayni:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2014 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFA

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412 22 82

Şikayət və teklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

2014-cü ilin ilk ayında xoş gördük sizləri. İrfan jurnalı yayın həyatının 10-cu ilində hər birinizə SALAM deyir. Doqquz ili arxada qoyduq və 10 yaşımıza qədəm basırıq. Bu illərdə bizimlə birlikdə olan hər kəsə, bütün İrfan könüllülərinə sevgi dolu salamlarımızı çatdırırıq. Salam əmin-amanlıqdır, sülhdür, sevgidir, xoş duyğuların tərcümənədir. Bütün yaxşılardan sizinlə olsun...

Sahib olduğumuz mədəniyyətdə salam və salamlaşma xüsusi yer tutur. Bu sayımızda salam mövzusunu işləyərək yeni gələn ilin salamla, əmin-amanlıqla gəlməsini arzuladıq. Hər bir müsəlman dünyanın bir sıra problemlər yaşadığı ərəfədə İslamın salam mesajını hər kəsə çatdırmağı hədəfləməlidir. Yanvar buraxılışımızın ilk səhifəsində "Salam olsun" yazısı ilə həm sizləri salamladıq, həm də qəlbimizdən gələn duyğularla dündəyada əmin-amanlıq olmasını dilədik. Dinimizin salama verdiyi əhəmiyyət və salamlaşma ədəbləri haqqında, o cümlədən salamın cəmiyyətdə hansı ab-hava yaratdığını "Salamlaşmaq", "Salamı fərqli sevmək" adlı məqalələrdən oxuyacaqsınız. Qurani-Kərimdə keçən "Salam ayələri"ni oxuduqca Allah-Təalanın xoş salamını bir anlıq hiss edəcəyinizi ümidi edirik. Allah Rəsula göndərdiyimiz salamların, salavatların dinimizdəki yeri və əhəmiyyəti haqqında "Həzrət Peyğəmbər ilə qəlbi bərabərlik – Salətu-Salam" başlıqlı məqalədə etraflı oxuyacaqsınız. Mövzumuzla bağlı ilahiyyatçı-müttəxəssis Fuad Quliyevdən müsahibə götürdük, onun bu haqda dediklərini jurnal səhifələrindən oxuya bilərsiniz. Eyni zamanda dekabr ayında Azərbaycanda səfərdə olan və konfranslarda iştirak edən türkiyəli elm xadimi Prof. Dr. Necdet Tosunlu xüsusilə son illər bütün dünyada aktial mövzu olan İslamda irfani yolun əhəmiyyəti haqda müsahibəmiz oldu, onu da sizinlə paylaşırıq. 20 yanvar faciəsini hər ildönümündə bir daha anmaq və dilə gətirmək hər bir azərbaycanının borcudur. Biz də öz növbəmizdə şəhidləri yad edərək heç vaxt unudulmadıqlarını söylədik. "Səbrin fəzi-lətləri", "Qəlb və Kəbə beytullahdır", "Səni sevirəm Twitter" və bir-birindən gözəl digər məqalələri sevə-sevə oxuyacağınızı ümidi edirik. Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın qələmindən sözüllən Haqq dostlarından hikmətlər silsiləsi davam edir. Bu ay həmin silsilədə Cəfəri Sadiq həzrətlərinin gözlə öytüd və nəsihətlərini oxuduqca könül üfűqünüz genişlənəcək.

Əziz oxucular, hər birinizi yeni ilin ilk ayında Allahın salamı ilə salamlayırıq...

Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
 Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.
Nəsimi

Həzrət Peygəmbər İlə Qəlbi Bərabərlik:
 SALƏTU-SALAM

Ali ÇINAR

Qurani-Kərimdə salam ayələri

Salamlasmaq
 Saleh ŞİRİNOV

“Salam”ı Fərqli Sevmək
 Rüfət ŞİRİNOV

“Hörmətin” salamı
 İlham SOVQATOV

Peygəmbər Eşqi İlə Yüksələn
 Məhəbbət Mədəniyyəti
 Salih Zeki MERİÇ

Səbrin Fəzilətləri
 Aqil ƏLİYEV

Bir Ayə
 Fuad QULİYEV

Bir Hədis
 Səfa MURADOV

Qəlb və Kəbə Beytullahdır
 Mübariz ƏLİOĞLU

O Günü Unutmadıq
 Nurəddin RÜSTƏMOV

Ağsaqqal Nəsihəti

Səni Sevирəm twitter
 Eldar KƏRİMÖV

1+3 Adəm
 Adem ŞAHİN

Quran Gündəliyi
 Kamran MƏMMƏDOV

İran nüvə probleminin tam
 həlli astanasında
 Dr. Alpay ƏHMƏD

Dünya Xalqlarından
 Salamlasma Nümunələri
 İrfandan

Xəbər

6

9

10

16

18

22

24

26

27

35

38

40

42

44

46

48

50

53

SALAM OLSUN...
 NURLAN MƏMMƏDZADƏ

4

İlahiyyatçı-mütəxəssis, araşdırmaçı Fuad
 QULİYEV: İNSANLAR ARASINDA SEVGİ
 TOXUMLARI SƏPMƏK ÜÇÜN BİR SÖZ
 KİFAYƏTDİR

12

HAQQ DOSTLARINDAN
 HİKMƏTLƏR
 CƏFƏRİ-SADIQ (Q.S) -1-
 OSMAN NURİ TOPBAS

28

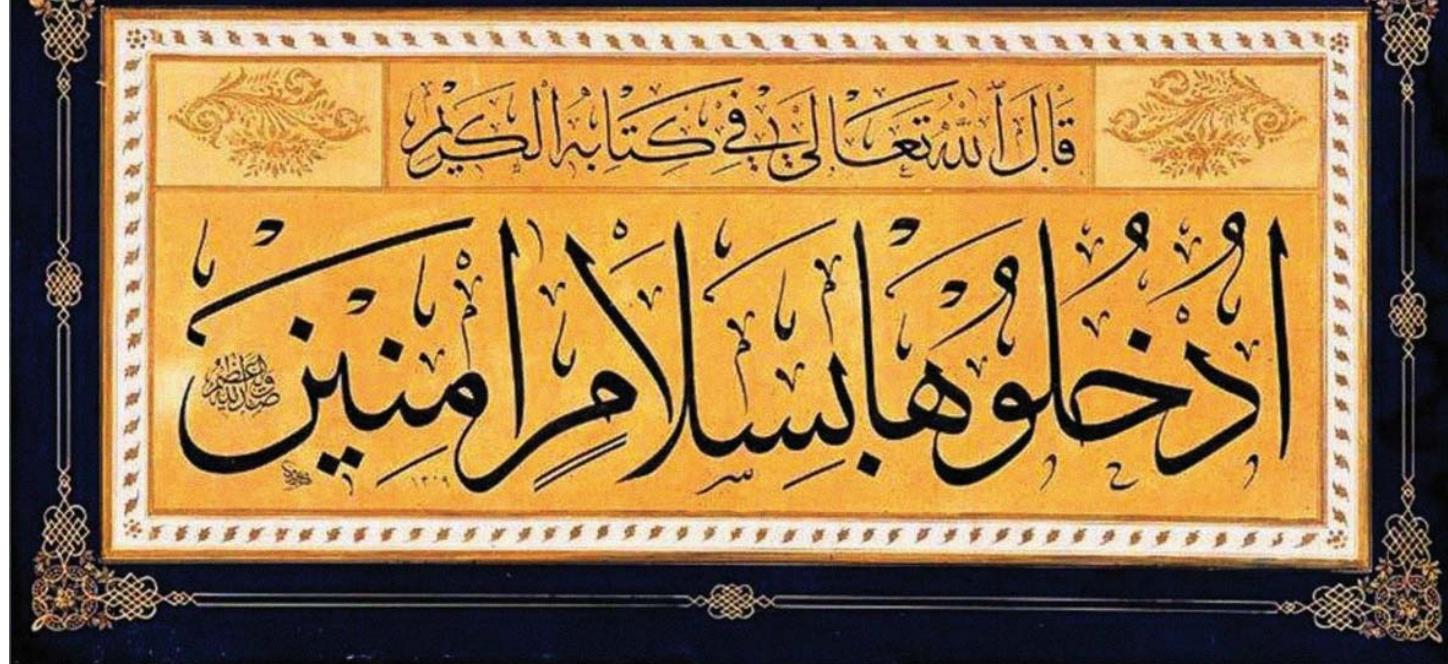
PROF DR. NECDET TOSUN:
 TƏSƏVVÜF QAYĞIKEŞİLİK, FƏDAKARLIQ
 TƏLİMİDİR!

20

سَلَامٌ

Kufî xətt yazısı ilə "əs-Salam"

SALAM OLSUN...

Allaha iman gətirənlər Qurani-Kərimdə mömin adlandırılırlar. Allahın əsməi-hüsnasından biri də “əl-Mumin”dir. “əl-Mumin” sözünün dilimizə tərcüməsi inanan deməkdir. Sözün bu cür mənalandırılması biz bəndələr üçündür. İnanan hər kəs mumindir. Eyni zamanda Allahın da adı olan bu sözü Onun üçün mənalandıracaq olsaq, könül-lərə iman verən, özünə siğınanlara əmin-amanlıq və fərəhlik bəxş edən deməkdir. Bəndə üçün verilən ən şərəfli ad, əlbəttə ki, mömin adıdır. Allah-Təala qulunu o qədər çox sevir ki, onu Özünə aid olan bir adla adlandırır. Qurani-Kərimin bildirdiyi kimi, möminlik vəsfini tam mənəsi ilə özündə cəm edə bilənlər üçün Allah dünyada və axirətdə əmin-amanlıq yaradacaq, səadət bəxş edəcək və salam (əmin-amanlıq) yollarına istiqamətləndirəcək.

Haqq-Təalanın digər bir adı “əs-Səlam”dır. Bu ad bütün nöqsanlardan uzaq, eyni zamanda, qullarına salamatlıq, sülh

bəxş edən, onları qoruyan deməkdir. Salam olan Allah öz bəndələrini dünyada əyri yollardan, azığlıqladan, axirətdə isə əmrlərinə boyun əyən möminləri əzabdan xilas edər. Xülasə edəcək olsaq, mömin və salam kəlmələri birbaşa Yaradanın isimlərindən törəyən iki sözdür. Hər ikisinin yaxınmənalı olması və inanan insanların, yəni möminlərin qarşılaşdıqları zaman bir-birlərinə salam verməsi diqqətə alınacaq haldır.

Dinimizdə və İslam mədəniyyətində görüşməyin simvoluna çevrilən “salam” kəlməsi Allahın adlarındanadır. Salam əslində bir paroldur. Salam verdiyimiz adama məndən sənə zərər gəlməz mesajı göndərmiş oluruq. Yəni mən səndənəm, sən də məndən. Əslində isə nə sən varsan, nə də mən. Sadəcə salam olan Allah var və biz Ondan gəlmışik, dönüşümüz də Onadır. Salam Allahın adıdır, görüşəndə və ayrılan salamlaşmaq da Salam olan Allah səninlə olsun deməkdir. Həzrət

Peygəmbərin dəyərli tövsiyələri arasında müsəlmanların cəmiyyətdə salamı yaymasının əhəmiyyəti xüsusi yer tutur. Çünkü salamın yayılması cəmiyyətdə əmin-amanlığa, müsəlmanların bir-birini sevməsinə səbəb olur. Cənnətin Qurani-Kərimdəki bir adı da “Darus-Salam” – “Salam Yurdı”dur. Dolayısı ilə insanlar arasında salamın yayılması dünya həyatını cənnətə çevirməyə xidmət edir.

Qıldığımız namazlarımız salam baxımdan çox şey ifadə edir. Hər gün qıldığımız beş vaxt namazın “Əttəhiyyat” duasında oxuduğumuz “Allahın salamı, rəhmət və bərəkatı sənin üzərinə olsun, ey Allahın Rəsulu” və “Salam bizə və əməlisələ bəndələrin üzərinə olsun” ibarələri, həmçinin namazı bitirərkən sağa və sola salam verməyimiz ilahi nizam içərisində Ona təslim olmağımızın göstəricisi, ətrafımıza verdiyimiz əmin-amanlıq mesajımızdır. Namaz qılmaqla həmçinin kainatın yaradıcısını bir daha təsdiqləyərək ona boyun ədiyimizi göstərmış oluruq ki, beləliklə də Salam olan Allahın amanına giririk. Nəbəvi tövsiyə ilə namazdan sonra oxuduğumuz “Allahummə əntəs-Sələmu və minkəs-sələm, Təbəraktə yə zəl-cələli vəl-ikram” – “Allahım, Sən Salamsan, salam Səndəndir, ey cəlal və lütf sahibi, sənin çox ucadır” duası da Rəbbimizin “salam”ına siğinmanın kəlamla ifadəsidir.

İslamın ən böyük hədəfi dünyada salamı, əmin-amanlığı bərqərar etməkdir. Kitablar və elçilər bunun üçün göndərilmişdir. Müsəlman salam insanıdır. Allah Rəsulunun buyurduğu kimi “əldindən və dilindən zərər gəlməyən kəsdir”. Müsəlmanın həyat tərzində salam xüsusi yer tutur. Sübh namazını qılaraq salamla günə başlayar, evindən ayrıлarkən ailə fərdlərinə Allahın salamını diləyərək ayrılırlar. Qarşısına çıxan hər kəsə salam verər, təbəssüm edər. Allahın məxluqatına, canlı və cansız varlıqlara sevgi və salam yayar. Əcdadımız hətta Allahla baş-başa qalib

Qloballaşma və avropalaşma adına əvvəlcə salam sözcüklerimiz dəyişdi.

“Salamun aleykum” demək bizdə kompleksə səbəb oldu və “kübar” cəmiyyətlərin görüşmə tərzini və mədəniyyətini mənimsədik. Sonra yavaş-yavaş özümüzdən uzaqlaşdıq.

Molla Nəsrəddinin “Ye kürküm” misalında olduğu kimi insanlara deyil, geyilən bahalı kürklərə, sahib olunan məqamlara, yaşanan villalara, salam verər olduq. Salam vermək üçün önlərində ikiqat əyildik.

qəlbini açanda belə dualarının əvvəlinə və sonuna Allaha həmd, Rəsuluna salətu-salam əlavə edən bir ümmət olmuşdur.

Bu gün ümumi nəzər saldıqda dünyada “salam”ın, sülh və barışın olmadığıనı görürük. Çünkü insanlar “salam”ın ruhundan uzaqlaşdırılar. Salamin ruhundan uzaqlaşan insan, eyni zamanda İslamin barış ruhundan uzaq qalar. Bu gün insan cəmiyyətlərində əmin-amanlıq yoxdur. Çünkü biz Rəsulullahın “salamı yayan” əmrini layiqincə yerinə yetirə bilmədik. Nə oldu bizə? Qloballaşma və avropalaşma adına əvvəlcə salam sözcüklerimiz dəyişdi. “Salamun aleykum” demək bizdə kompleksə səbəb oldu və “kübar” cəmiyyətlərin görüşmə tərzini və mədəniyyətini mənimsədik. Sonra yavaş-yavaş özümüzdən uzaqlaşdıq. Molla Nəsrəddinin “Ye kürküm” misalında olduğu kimi insanlara deyil, geyilən bahalı kürklərə, sahib olunan məqamlara, yaşanan villalara, salam verər olduq. Salam vermək üçün önlərində ikiqat əyildik. Bizim üçün şəxslər önemini itirdi, çalışdıqları quruma, oturduqları kürsüyə salam verər olduq. Ardınca saxta gülüşlər, təbəssümlər sərgiləməyə başladıq. Salamin ruhunu zədələdik, o da bizi tərk etdi.

Həzrət
Peyğəmbər
İlə Qəlbi
Bərabərlik:

SALƏTU-SALAM

Allah-Təala Qurani-Kərimdə Peyğəmbərimizin (s.ə.s) həyatına and içmişdir. Uca adını Onun (s.ə.s) adı ilə birlikdə qeyd etmiş və mömin bir qul olmağı Onun nübüvvətinə iman getirmə şərtinə bağlamışdır. Yanında yüksək səslə danışılmasına razı olmamış, mübarək adının sıradan bir ad kimi çəkilməsini istəməmişdir. Bütün bunlara əlavə olaraq, Allah və mələklərinin Ona çoxlu salavat və salam dediklərini bildirərək ümməti Muhəmmədin də eyni şəkildə Ona çoxlu-çoxlu salavat və salam göndərmələrini əmr etmişdir.

Allah-Təala belə buyurur: «Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri Peyğəmbərə salavat göndəirlər (xeyir-dua verirlər). Ey iman gətirənlər! Siz də ona salavat göndərib (onun üçün salavat deyib) la-

yiqincə salamlayın! (Allahümmə səlli əla Muhəmmədin və əla ali Muhəmməd; əssəlamu əleykə əyyuhənnəbi və rəhmətullahi və bərəkətuhu-deyin!)” (Əhzab, 56).

Allah-Təala və saylarını Ondan başqa heç kimin bilmədiyi mələkləri Hz. Peyğəmbərimizə davamlı salavat gətirməkdədirler. O halda biz də həyatımızın hər anında daima Rəsulullahı (s.ə.s) xatırlamalı, Ona tam mənası ilə təslim olmalı və çoxlu-çoxlu salavat və salam göndərməliyik.

Übey bin Kab (r.a) belə rəvayət edir:

«Peyğəmbərimizdən (s.ə.s):

-Ya Rəsulallah! Mən Sənə çoxlu salavat gətirirəm. Görəsən, bunu nə qədər etməyim lazımdır?- deyə soruşdum.

-Dilədiyin qədər- deyə buyurdu.

-Dualarımın dördde birini salavata ayırsam, olarmı?- deyə soruştum.

-*Dilədiyin qədərini ayır. Amma daha çox zaman ayırsan, sənin üçün yaxşı olar-* dedi.

-Elə isə duamin yarısını salavata ayıram- dedim.

-*Dilədiyin qədər gətir. Amma daha çox zaman ayırsan, sənin üçün xeyirli olar-* buyurdu. Mən yenə:

-O halda üçdə ikisi kifayətdirmi?- deyə soruştum.

-*İstədiyin qədər. Amma artırısan, sənin üçün xeyirli olar-* buyurdu.

-Elə isə duaya ayırdığım vaxtin hamisində salavat gətirsəm, necə olar?- deyəndə:

-*O halda Allah-Təala dünya və axırətə dair bütün arzularını həyata keçirər və günahlarını bağışlayar!*- deyə buyurdu» (Tirmizi, Qiyamət, 23/2457; Hakim, II, 457/3578; Beyhəqi, Şuab, III, 85/1418; Abdurazzak, II, 214).

Beləliklə, peyğəmbər aşiqləri salavatı dillərində vərdiş halına gətirmişlər. Çünkü salavatlar mömin könüllərdə Rəsulullah məhəbbətin artmasına vəsilə olur. Rəsulullah layiqincə tabe olub Onun üsveyi-həsənəsindən lazımı şəkildə istifadə edə bilmək, şübhəsiz, Quran və Sünə həqiqətini dərk etməklə mümkün olur. Bu da ancaq Hz. Muhəmmədin (s.ə.s) nümunəvi əxlaqına və qəlbini dərinliklərinə yaxınlaşa bilməklə mümkündür. Onun xüsusiyyətinin əslini vəsf etməyə heç bir fani müvəffəq ola bilmədi. Yüksək əxlaqı və yaradılışı layiqincə dərk edilmədi. Alımlər, mütəfəkkirlər, könül sultanları və Cəbrayıl Onun yolunda olmayı izzət, qapısında sail (dilənçi) olmayı dövlət bildilər.

Digər tərəfdən İslam ədəblərinə görə, dualar da Allaha həmd və Rəsulullah salavat ilə başlayıb yenə salavatla sona çatdırılır. Çünkü Peyğəmbər (s.ə.s) haqqında Allaha-Təalaya bir dua və niyaz hökmündə olan salavati-şərifənin cavabsız qalmayacağına dair bir qənaət mövcuddur. Dualarımızın əvvəlini və sonunu salavat və salam ilə bəzəmək də bu həqiqətdən qaynaqlanır.

Digər tərəfdən İslam ədəblərinə görə, dualar da Allaha həmd və Rəsulullah salavat ilə başlayıb, yenə salavatla sonlandırılır. Çünkü Peyğəmbər (s.ə.s) haqqında Allaha bir dua və niyaz hökmündə olan salavati-şərifənin cavabsız qalmayacağına dair bir qənaət mövcuddur. Dualarımızın əvvəlini və sonunu salavat və salam ilə bəzəmək də bu həqiqətdən qaynaqlanır.

Dualarımızın əvvəlini və sonunu salavat və salam ilə bəzəmək də bu həqiqətdən qaynaqlanır. Yəni qəbul ediləcəyinə ümid edilən iki duanın arasına öz dualarımızı salmaq, onların da qəbulunu təmin etmək düşüncəsilədir.

Hz. Ömər (r.a) buyurmuşdur: «Dua göy ilə yer arasında qalar. Rəsulullah salavat gətirilmədikcə, Allaha yüksəlməz» (Tirmizi, Vitr, 21/486).

Belə ki, bir gün Rəsulullah (s.ə.s) namazdan sonra Allaha həmd etmədən və Onun peyğəmbərinə salavat gətirmədən dua edən bir nəfəri gördü. Bunun üzərinə: «*Bu adam tələsdi*»- deyə buyurdu. Sonra o adamı yanına çağırıldı və belə buyurdu: «*Sizdən biri dua edən zaman öncə Allah-Təalaya həmd-səna etsin, sonra Peyğəmbərinə salavat gətirsin. Daha sonra da dilədiyi şəkildə dua etsin*» (Tirmizi, Dəavat, 64/3477).

Salavati-şərifə o qədər mühümdür ki, Allah Rəsulu (s.ə.s) şəxsən özü də peyğəmbərlik məqamına salavat göndərmişdir. Bunu Allaha-Təalanın əmrini yerinə gətirmək və ümmətinə nümunə olmaq üçün etmişdir (Buxari, İstizan, 28; Əbu Davud, Salat, 18/465; Tirmizi, Salat, 117/314; İbn Macə, Məsacid, 13).

Bir mömin Rəsulullah (s.ə.s) salavat göndərərsə, Allah Rəsulu (s.ə.s) ona da-

ha gözü ile cavab verər. Bu da bir mömənə mükafat olaraq kifayətdir. Çünkü Peyğəmbərimizin duası Haqqın dərgahında məqbuldur, rədd edilməz.

Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: «*Bir nəfər mənə salavat gətirdiyi zaman onun salamına cavab vermək üçün Allah-Təala ruhumu geri qaytarar*” (Əbu Davud, Mənasik, 96).

«*Kim qəbrimin yanında mənə salavat gətirərsə, mən onu eşidərəm. Kim də uzaqdan salavat gətirərsə, o mənə çatar*” (Beyhəqi, Şuab, II, 215).

Xüsusilə, cümə günü salavat ilə məşgül olmaq çox fəzilətli bir ibadətdir.

Əbu Dərda (r.a) rəvayət edir: «Bir gün Rəsulullah (s.ə.s) buyurdu: «*Cümə günü mənə çox salavat gətirin! Çünkü o gün mələklərin hazır və şahid olduğu bir gündür. O gün bir nəfər mənə salavat göndərəndə onun salavati mənə təqdim olunur. Salavat gətirməyi dayandırıncaya qədər bu belə davam edər*”. Mən Ondan soruşdum: “Vəfatından sonra da?” Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə cavab verdi: “*Bəli, vəfatından sonra da! Allah-Təala peyğəmbərlərin bədənlərini çürütməyi torpağa haram etmişdir. Allahın peyğəmbəri həyatdadır və daima ruziləndirilir*” (İbn Məcə, Cənaiz, 65. Bax: Əbu Davud, Salat, 201/1047, Vitr 26).

Hədis şərh edənlər mələklərin cümə gününə şahid olmasını belə izah edirlər: Cümə günü mələklər gəlir, məscidlərin qapılarda dayanırlar və gələnləri birləşlik sırasına görə yazarlar. Namaz qılanlarla müsafihə edər və onlar üçün istigfar edərlər. Möminlərin digər əmələrinə də şahidlik edərlər.

Hz. Əli (r.a) bu xüsusda belə demişdir: “Kim cümə günü Peyğəmbərimizə yüz dəfə salavat gətirsə, qiyamət günü məhşər yerinə üzü çox gözəl və nurlu olaraq gələr. İnsanlar qiblə ilə “Bu şəxs, görəsən, hansı əməli işləmişdir?”, - deyə bir-birlərindən soruşarlar” (Beyhəqi, Şuabul-İman, III, 212).

Çoxlu salavat gətirmək Rəsulullaha

(s.ə.s) bəslənən məhəbbətin böyüklüyüնün əlamətidir. Bu da adamı nəticədə insanı Allah Rəsuluna yaxınlaşdırır. Necə ki, hədisi-şərifdə: “*Qiyamət günü insanların mənə ən yaxın olanı mənə ən çox salavat göndərəndir*” - deyə buyurmuşdur (Tirmizi, Vitr, 21/484).

Allah-Təala Peyğəmbərə salavat gəti-rənlərdən razi qalır və onlara elə böyük lütf və ehsanlar bəxş edir ki, tərifini vermək mümkün deyildir. Rəsulullaha (s.ə.s) bir dəfə salavat göndərənə Allah-Təala on qat mərhəmət edər (Müslim, Salət, 70), on xətasını silər və mərtəbəsini on dərəcə ucaldar (Nəsai, Səhv, 55/1290). **Cəbrayıł** (ə.s) da bir dəfə salavat gətirənin günahlarının əvf edilməsi üçün on dəfə istigfar edər, bir dəfə salam göndərənə də on dəfə salam göndərər (Nəsai, Səhv, 55/1293).

Haqq-Təala bütün insanlığa rəhmət olaraq hədiyyə etdiyi Həbib-i-Əkrəminə qarşı biganə qalmağımıza razi olmaz. Bu səbəblə, Rəsulullaha (s.ə.s) salavat gətirmə xüsusunda xəsislik edənlər cənnətin yolunu tapa bilməzlər. Allah Rəsulu (s.ə.s) bu xüsusda belə buyurmuşdur: “*Bir top-luluq bir məclisdə oturub, bu məclisdə Allah-Təalanı zikr etməz və Peyğəmbərinə salavat gətirməzlərsə, bu etdikləri böyük bir nöqsanlıqdır və özləri üçün bir həsrət və peşman səbəbi olar, eyni zamanda Allah tərəfindən bir cəzani da haqq etmiş olarlar. Artıq Allah-Təala istəsə, onlara əzab edər, istəsə bağışlayar*” (Tirmizi, Dəavat, 8/3380).

Həzrət Əbu Bəkr Siddiq (r.a) belə buyurmuşdur: “Həzrət Peyğəmbərə (s.ə.s) (ixlasla) salavat gətirmək- günahları suyun atəsi söndürməsindən daha tez yox edər. Ona (məhəbbətlə) salam göndərmək, çoxlu kölə azad etməkdən daha fəzilətlidir. Rəsulullahi (s.ə.s) sevmək isə candan və Allah yolunda qılınc vurmaqdan daha üstündür” (Xatib əl-Bağdadi, Tarixu Bağdad, Beyrut 1422, VIII, 39).

Qurani-Kərimdə SALAM AYƏLƏRİ

Allahın adı: Salam

O, Özündən başqa heç bir tanrı olmayan, ixtiyar sahibi, müqəddəs olan, salam (nöqsanlardan münəzzəh, salamatlıq verən), əmin-amalıq bəxş edən, (hər şeydən) göz-qulaq olub (onu) qoruyan, yenilməz qüdrət sahibi, məcbur etməyə qadir olan, böyük olan Allahdır. Allah (müsərklərin) Ona qoşduqlarından ucadır. (əl-Həşr, 23)

Peyğəmbərə salavat və salam

Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri Peyğəmbərə salavat göndərirlər. Ey iman gətirənlər! Siz də ona salavat göndərib layiqincə salamlayın! (Əhzab, 56).

Peyğəmbərlərə salam

Peyğəmbərlərə salam olsun! (əs-Saffat, 181)

Bütün aləmlər içərisində Nuha salam olsun! (əs-Saffat, 79)

İbrahimə salam olsun! (əs-Saffat, 109)

Musaya və Haruna salam olsun! (əs-Saffat, 120)

İlyasınə (İlyasa) salam olsun! (əs-Saffat, 130)

Ona (Yəhyaya) doğulduğu gün də, öləcəyi gün də, diriləcəyi gün də, salam olsun! (Məryəm, 15)

İsa peyğəmbərin dilindən

Doğulduğum gün də, öləcəyim gün də, diriləcəyim gün də (Allahdan) mənə salam olsun!” (Məryəm, 33).

Axırətdə salam

Onların oradakı duası: “Pərvərdigara! Sən paksan, müqəddəssən!”, orada salamlaşması: “Salam!” duası: “Həmd olsun aləmlərin Rəbbi Allaha!” sözləridir. (Yunus, 10)

Mələklərin salamı

O kəslər ki, mələklər onların canlarını pak olduqları halda alib: “Sizə salam olsun! Etdiyiniz (gözəl) əməllərə görə Cənnətə daxil olun!” – deyərlər. (ən-Nəhl, 32)

Cənnətdə salam

Rəbbindən qorxanlar da dəstə-dəstə Cənnətə gətiriləcəklər. Nəhayət, ora çatinca onun qapıları açılacaq və (cənnət) gözətçiləri (onlara): “Salam əleykum! Xoş gəldiniz! Əbədi qalacağınız Cənnətə daxil olun!” – deyəcəklər. (Sad, 73)

SALAMLAŞMAQ

Salam Allah-Təalanın gözəl isimlərindən biridir. O, Səlamdır, bütün əskikliklərdən uzaq olduğu kimi, bütün əmin-amanlıq da Ondan gəlir. Cənnətdə olanlar qarşılaşıqları zaman bir-birlərini “Sizə salam olsun”- deyə salamlayacaqlar.

Salamlaşmaq qaynayıb-qarışmaqdır.

Həz. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) müsəlmanların bir-birlərinə salam vermələrini tövsiyə etmişdir. “*Bir müsəlman qarşılaştığı bir topluma salam verdiyi, onlar da onun salamını aldığı zaman salam verən kəs Allahanın salamını verdiyi üçün o toplumdan bir dərəcə daha üstün olar. Əgər salamı almazlarsa, onlardan daha xeyirli və daha təmiz biri o salamı alar*”, “*Bir-birini sevmənin yolu salamlaşmaqdır*”.

Salamın tarixçəsi

“Səlamun aleykum” deyənə daha yaxşı şəkildə qarşılıq verilməli, ən azı “və aleykum səlam” deyilməlidir. Allah-Təala belə buyurur: “*Sizə salam verildiyi zaman onu daha gözəl alın və ya (eynilə sahibinə) qaytarın! Şübhəsiz, Allah hər şeyi hesaba alandır*” (Nisa 86).

Əziz Peyğəmbərimiz də (s.ə.s) bu məsələni belə açıqlayır: “*Allah-Təala Hz. Adəmi (ə.s) yaradandan sonra ona salam verib-almayı öyrətmək istədi. Belə buyurdu: “Ey Adəm! Oradakı mələklərin yanına get, onlara salam ver, sənə necə cavab verəcəklərinə diqqət et, çünki onların cavabı sənin və övladlarının salamı olacaq”*”. Həz. Adəm mələklərin yanına getdi və: “*əs-Səlamu aleykum*”- dedi. Mələklər də: “*əs-Səlamu alaykə və rahmətullah*”- deyə qarşılıq verdilər. Həz. Adəmin verdiyi salamı bir kəlmə əlavəsilə aldılar”.

Peyğəmbərimizin tətbiqi

Bir gün Peyğəmbər (s.ə.s) səhabələri ilə oturmuşdu. Ora gələn biri “*əs-səlamu aleykum*” deyə salam verdi. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) “*və aleykum səlam*” dedi

və o şəxsin on savab qazandığını söylədi. Bir azdan başqa biri geldi və “əs-səlamu aleykum və rahmətullah”- deyə salam verdi. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onun salamını da “və aleykum salam və rahmətullah”- deyərək aldı və iyirmi savab qazandığını söylədi. Daha sonra gələn biri buna daha bir kəlmə əlavə edərək “əs-səlamu aleykum və rahmətullahi və bərakətuh”- deyə salam verdi. Allah Rəsulu (s.ə.s) ona da “və aleykum salam və rahmətullahi və bərakətuh”- deyə qarşılıq verdi və otuz savab qazandığını bildirdi.

Bir dəfə Rəsulullah (s.ə.s) Hz. Aişə (r.a) anamıza çox eşidilməmiş bir müjdə verdi:

- *Cəbrayıl sənə salam deyir*” dedi. O da:

- Və aleyhis-səlam və rahmətullahi və bərakətuh. Ya Rəsuləllah! Sən bizim görə bilmədiklərimizi də görürsən- dedi.

Beləcə, əziz anamız bizə başqası tərəfindən göndərilən salamın “və aleyhis-səlam” deyə alınacağını da öyrətmış oldu.

Kim kimə salam verməlidir?

Peyğəmbərimizin (s.ə.s) bildirdiyinə görə, minikdə olan piyadaya, yeriyən oturana, sayca az olan çox olana, kiçik böyüyə salam verər.

İki nəfər və ya iki camaat qarşılaşılığı zaman hansı birinci salam verərsə, Allahın dərəgahında o daha dəyərlidir.

Hər fürsətdə salam verilməlidir. İki nəfər salamlaşdıqdan sonra aralarına ağac, divar, daş kimi bir şey girsə belə, təkrar qarşılaşıqlarında yenə bir-birlərinə salam verməlidirlər.

Müsəlmanlar sadəcə qarşılaşıqlarında deyil, bir yerdən qalxıb gedərkən belə qalanlara salam verməlidirlər. Çünkü ayrılkən verilən salam, qarşılaşa verilən salam qədər əhəmiyyətlidir.

Bir gün Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu mövzuda danışındı:

“Biri ilə qarşılaşan və ya bir yerdən ayrılan kəs salam verməlidir”- deyirdi. Həmin vaxt bir nəfər salam vermədən qalxıb getdi. Allah Rəsulu: “Nə tez unutdu”- deyə buyurdu.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) salamlaşmağa çox əhəmiyyət verərdi. Elə bu səbəblə də uşaq-lara və qadınlara da salam verərdi (Alimlərin əksəriyyətinə görə, fitnəyə səbəb olma-yacaqsə, qadınlara salam verilə bilər. Lakin qadınlardan kişinin verdiyi salamı alarkən səslərini yüksəltməzlər. Qadınlardan camaat hələndə olarlarsa, kişi onlara salam verər, onlar da bu salamı alırlar). Yəhudü və xristianlarla rastlaşanda onlara əvvəlcə müsəlmanların

salam vermələrini uyğun görməzdi. Özü də bu mövzuda tələsməzdi. Qeyri-müsəlmanların verdiyi salama uyğun bir qarşılıq verərdi (sadəcə “və aleykum” deyilər).

Rəsulullah (s.ə.s) müxtəlif dinlərə inanan krallara, dövlət adamlarına məktub yazarkən ilk dəfə özü salam verəcəyi üçün “Doğru yolda gedənlərə salam olsun”- deyə yazardı.

Burada onu da xatırladaq ki, müsəlmanlar, xristianlar və yəhudilər bir yerdə olduqları zaman müsəlmanlar diqqətə alınaraq “əs-sələmu aleykum”-, deyə salam verilməlidir.

Evə girərkən

Evlərə girildiyi zaman ev xalqına salam verilməlidir (Nur, 27-29). Bu, Allah-Təalanın əmridir. Uca Rəbbimiz müsəlmanlara daha bir salam ədəbi öyrədir. Əgər bir evə giriləcəkse, içəri girmədən əvvəl salam verərək icazə istənməlidir. Hz. Peyğəmbərin zamanında evlər birmərtəbəli və sadə idi. Qapıdan səslənərkən içəridən eşidilirdi. Qurani-Kərimin ilk təfsircisi olan Peyğəmbərimiz (s.ə.s) yukarıdakı ayəni belə açıqlamışdır:

“Birinin evinə gedincə, salam verərək izacə istənməlidir. Cavab verilməzsə, iki dəfə daha salam verilər. İçəridən yənə cavab gəlməzsə, artıq orada gözləmədən geri qayıdılmalıdır”. Bir yerdə girmədən bu şəkildə icazə alınmasının səbəbi, bizə evini açmayan şəxsin məhrəmiyyətinə girməməkdir.

Boş bir evə və ya boş bir məscidə girəndə “əs-səlamu aləynə və alə ibədilləhis-salihin” şəklində salam verilir.

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) izin istəməyi bacar-mayanlar evinə gəlib “Girmək olarmı?” deyənlərə “əs-səlamu aleykum, girmək olarmı?”- deyə icazə istəməyi öyrədərdi.

Bir nəfər Peyğəmbərimizin evinə girmək üçün icazə istəyəndə Allah Rəsulu (s.ə.s) “Kimsidir?”- deyə soruşardı. Qapıda gözləyən şəxs əgər adını demədən “Mənəm”- deyə cavab versə, Peyğəmbərimiz bu cavabin doğru olmadığını, adını da deməyini xatırladardı.

Hz. Peyğəmbər insanların bir qismi yuxuda, bir qismi oyaq olduğu bir yerə girəndə, oyaq olanların eşidəcəyi qədər yavaş bir səslə salam verərdi.

Salamlaşma əsnasında əyilmək məkrudur. Əlində haram işlə məşğul olan birinə də salam verilməz.

REPORTAJ

İlahiyyatçı-mütəxəssis, araşdırmaçı

Fuad QULİYEV:

İNSANLAR ARASINDA SEVGİ TOXUMLARI SƏPMƏK ÜÇÜN BİR SÖZ KİFAYƏTDİR

Quliyev Fuad Qorxmaz oğlu

1978-ci ildə İsmayıllı rayonu Topçu kəndində anadan olub. 1985-1996-ci illərdə Topçu kənd orta məktəbində orta təhsilini başa vurduqdan sonra 1997-ci ildə Bakı İslam Universitetinə daxil olub. Daha sonra 1998-ci ildə İstanbul Universiteti İlahiyyat fakültəsinə qəbul olaraq 2003-cü ildə bakalavr təhsilini başa vurmuşdur. Həmin il Mərmərə Universiteti Sosial Elmlər İnstitutunda İslam Hüququ bölməsi üzrə magistratura təhsilinə başlamış və 2006-ci ildə professor Cəlal Erbayın elmi rəhbərliyi altında "İslam Hüququna Görə Qeyri-müsəlmanların Haqlarına Gətirilən Məhdudiyyətlər" adlı elmi işini müdafiə edərək magistr pilləsi üzrə təhsilini başa vurmuşdur. 2007-ci ildə Konya Nəcməddin Erbakan Universiteti Sosial Elmlər İnstitutu İslam Hüququ bölməsi üzrə doktorantura təhsilinə başlamış və hal-hazırda elmi araşdırmasını davam etdirməkdədir. 2002-ci ildən etibarən Bakı İslam Universiteti Zaqqatala korpusunda fealiyyət göstərir. Evlidir, iki övladı var. Türk, ərəb, ingilis, rus dillərini bilir.

- Salam, Fuad müəllim! Bildiyimiz kimi, İslam mədəniyyətində salamlaşma böyük əhəmiyyət kəsb edir. Salamlaşmanın insanlar arasında yaratdığı müsbət keyfiyyətlərdən, hallardan, zəhmət olmasa, qısaca danışardınız.

- İlk növbədə, məni qonaq kimi dəvət etdiyinizə görə "İrfan" jurnalı kollektivinə təşəkkür edirəm. Mən də sizləri, "İrfan" heyətini və oxucularını səmimi qəlbdən salamlayıram. Haqqında bəhs edəcəyimiz mövzü elə bir mövzudur ki, mənsubu olduğumuz əqidə, inanc və yolun bütün keyfiyyət və təfərrüatını özündə birləşdirmə xüsusiyyətinə malikdir. Belə ki, insanlararası ünsiyyətin açarı mahiyyətini daşıyan "salam" ifadəsi dil baxımından təhlil edildikdə bir-birinə yaxın bir çox mənada istifadə edildiyini görə bilərik. Ərəb dilində sözün kökü "silm"dir və əsas mənasi sülh və əmin-amanlıqdır. Bu kökün bir törəməsi olan "salam" kəlməsi dilimizdə "əmin olmaq, sülhdə olmaq, heç kimə bir zərər verməmək" mənalarına gəlir. Qarşılaştığımız insana sözə başlamadan əvvəl "salam" verməklə, ilk növbədə, ona dua etməklə yanaşı, həmçinin bizdən ona hər hansı bir zərər və ya təhlükənin gəlməyəcəyini və əmin olmasını elan etmiş oluruq. Bu da ikili münasibətlərin təməlinin sağlam atılması baxımından, əlbəttə ki, son dərəcə əhəmiyyətlidir. Dil və tələffüz xü-

susiyyətləri baxımından da məsələyə nəzər salıqda "salam" kəlməsinin müsbət bir aura yaratdığı və psixoloji cəhətdən də insanın özünü rahat hiss etməsinə zəmin hazırladığını görmək mümkündür. Görün məsələ nə qədər əhəmiyyətlidir ki, münasibəti olan insanlar arasında diqqətsizlikdən, yorğunluqdan və ya şəxsi problemlər ucbatından baş qarşıqlığı səbəbiylə salam verilməməsi zamanı qarşı tərəfin istər-istəməz əhval-ruhiyyəsinə mənfi təsir edir. Hansı ki, arada heç bir qərəz və ya məqsəd yoxdur. Ancaq qeyri-ixtiyari olaraq insanın psixikasına, düşüncəsinə necə də təsir edir. Hətta gün boyu öz-özlüyündə "filankəs görəsən, mənə niyə salam vermədi?" deyə daxilən ciddi narahatlıqlar keçirir. Ancaq tam əksini düşündüryümüz zaman isə salam verildikdə necə də müsbət bir ab-hava və müsbət bir enerji yayılacağını təsəvvür edin. Bu baxımdan, həqiqətən, salamı gückümüzün çatlığı qədər yaymamız lazımdır ki, harada olursaq olaq evimizdə, işimizdə, hər hansı bir məclisdə və bir sözlə, hər mühitdə salam öz təsirini göstərsin və nəticədə sülh, əmin-amanlıq bərqərar olsun.

- İslam sülh dinidir. Əmin-amanlıq və asayışın təminədicisidir. İslam, salam və sülhün vəhdətindən bəhs edərdinizmi?

- İslam məfhumunun məğzi məhz "təslim olmaq, səlamətə qovuşmaq" və ən əsası da qurtulmaqdır. İslamı din və yaşam tərzi kimi məniməsəyən insan Allaha təslim olmuş, onun əmr və qadağalarına riayət etməklə şəxsiyyətini formalasdırar və artıq insanlara Xalıqın nəzəri ilə baxar. Yunus Əmrənin dediyi kimi, "yaradılanı Yaradandan ötrü sevər". Möminin ən təməl xarakteristik xüsusiyyəti olmalıdır bu xüsusiyyət. Artıq cəmadata, heyvanata və nəbatata daim sevgi və mərhəmətlə yanaşar. İman dəryasından bir qətrə nəsibini alan kəsdən canlı və ya cansız heç bir məxluq zərər görməməlidir. Çünkü

Cəmiyyətdə inkişaf və tərəqqi anlayışı elə bir xüsusiyyətə malikdir ki, bir çox məqamlar insan mərkəzli deyil, maddiyyat ön plana çəkilərək şəkillənir. Bu da öz növbəsində insanların birinin digərindən əzaqlaşmasına, münasibətlərin soyumasına və qeyd etdiyiniz kimi, bir binada yaşayış insanların belə bir-birlərinə tanımamasına, ünsiyyət qurmamasına gətirib çıxarırlar. Buradakı ən əsas amilin insanlar arasındaki inamsızlıq və etimadın əskikliyi şəklində görürəm.

Peygəmbərimiz (s.ə.s) İslamlı şərəflənən insanı bu şəkildə tərif edir: "*əl-müslimū mən səliməl-müslimunə min lisan-ihi və yədihi*" yəni, "*müsəlman digər müslimanların onun əlindən və dilindən zərər görməyən kimsədir*". Müsəlman daim sülh tərəfdarıdır. Əleyhinə haqsız bir hərəkət, şiddət və təzyiq göstərilmədiyi müddətcə aqressiyaya yol verməməlidir. Əks halda sülh, salam və İslamin bir vəhdət oluşi, birinin digərindən ayrılmaz bir parça olduğu həqiqəti gözardı edilmiş sayilar. Odur ki, insan "salamı" sadəcə bir "kələm" məqamında, yəni görüş və ayrılıqda istifadə olunan bir "kələm" vasitəsi kimi görməməli, onun tələb və şərtlərini əskiksiz əda etməlidir ki, o zaman İslamdan məqsəd hasil olmuş sayilar.

- Bu gün, xüsusilə, böyük şəhərlərdə eyni binalarda yaşayan insanların bir-birini tanımadıqları üçün salam verməkdə çətinlik çəkdiyini görürük. İnsanların bir-birini tamimamaq kimi halları salam verməyə manedirmi?

- Təəssüf hissi ilə qeyd etmək istərdim ki, həqiqətən də, günümüzdə belə bir təmayül var. Cəmiyyətdə inkişaf və tərəqqi anlayışı elə bir xüsusiyyətə malikdir ki, bir çox məqamlar insan mərkəzli deyil, maddiyyat ön plana çəkilərək formalaşır. Bu da öz növbəsində insanların birinin digərindən uzaqlaşmasına, münasibətlərin soyumasına və qeyd etdiyiniz kimi, bir binada yaşayan insanların belə bir-birlərini tanıtmamasına, ünsiyət qurmamasına gətirib çıxarıır. Buradakı ən əsas amilin insanlar arasındaki inam-sızlıq və etimadın əskikliyi şəklində görürəm. Hansı ki, bir "salam" belə bu əskikliyi və münasibətlərdəki soyuqluğu aradan qaldıra bilər. Bu məqamda Peyğəmbərimizin (s.ə.s) son dərəcə əhəmiyyətli bir hədisini qeyd etmək yerinə düşərdi. Allah Rəsulu buyurur: "*İman etmədikcə cənnətə girdə bilməzsiniz, bir-birinizi sevmədikcə iman etmiş sayılmazsiniz, sizə elə bir yol göstərimmi, onu etdiyiniz təqdirdə bir-birinizi sevəsiniz? Aranızdakı salamı yayın, genişləndirin, çoxaldın!*" Budur düstür, budur yol, budur aradəki soyuqluğu dəf edən, sevgi və ehtiramı təsis edən və artırın vasitə. Sualda qeyd etdiyiniz kimi, insanların bir-birini tanıtmaması, sosial mövqeyi, vəzifəsi salam verib-almalarına mane olmamalıdır, əlbəttə. Peyğəmbərimizin yaşam fəlsəfəsində yer tutan və həmçinin hər fürsətdə səhabəsinə də təlqin etdiyi məsələlərdən biri də məhz salam vermək məsələsi olmuşdur ki, bir dəfə səhabədən İbnul-As (r.a) Allah Rəsulundan (s.ə.s) hansı əməlin daha xeyrli olduğunu soruşduqda, Peyğəmbərimiz ona: "*Yemək ikram etmən və tanıldıgın-tanımadiğın hər kəsə salam verməndir*" şəklində cavab vermişdir. Həqiqətən də, məsələni bu cəhətdən təhlil etdiyimiz zaman görərik ki, insanlarla yaxşı rəftar edən, daim pozitiv duyuğu və düşüncə saçan insan həm

etibar qazanmış olur, həm də ən əsası, ətrafdakı insanların nəzdində mənsub olduğu dini inanc və onun tələblərini yerinə yetirməklə düzgün bir şəkildə onun təmsilçisi olduğu düşüncəsini formalasdır. Bu da bir möminin üzərinə düşən ən böyük vəzifələrdən biridir.

- Salam verməmək, salam almamaq inciklik və küsünlük əlamətidir. Salamın incikliyi və küskünlüyü aradan götürən və insanlar arasında barışdırıcı funksiyaları barəsində nə deyərdiniz?

- İlk olaraq onu qeyd edim ki, müsəlmanın müsəlman qardaşı ilə üç gündən çox küsülü qalması caiz deyildir. İki insan arasında bir məsələyə görə münasibətlər gərginləşə bilər. Ancaq bu vəziyyət heçbir zaman birinin digərindən küsməsinə, danışmamasına və salamı belə əsirgəməsinə səbəb olmamalıdır. Hədisdə "*İnsanların ən acizi dua etməyən, ən xəsisidə salam verməyəndir*" - deyə buyurulur. Xəsislik, paxilliq, kin-küdürü, həsəd və s. kimi mənfi xüsusiyyətlər mömin adı ilə yan-yana gəlməyəcək məfhumlardır. Münasibətlərdəki küskünlük və ya anlaşmazlığın da aradan qaldırılması üçün digər müsəlmanlar da vasitəçi olaraq onların barışması üçün köməklik göstərməlidir. Qısaca deyə bilərəm ki, salam verməmək və ya almamaq özü ilə birlikdə mənəvi bir məsuliyyətin ortaya çıxmamasına gətirib çıxardır.

- Salamlaşma yerinə işlədilən bəzi ifadələr, sözlər nə dərəcədə əsl salamlaşmanın yerini tutur?

- Bir insana salam vermək ən gözəl dua şəkillərindən biridir. Xüsusilə, "*əs-səlamu aleykum*" və ya "*səlamun alekum*" şəklində salam vermək və buna müqabil formada cavab vermək əsasdır. Digər ifadələr, əlbəttə ki, iki insanın bir araya gəlməsi və ya telefonla görüşmə əsnasında sözə giriş mahiyyətində istifadə edilə bilər. Ancaq bunu xüsusilə qeyd

etmək lazımdır ki, hansı ifadə olursa olsun, heç bir zaman mahiyyəti etibarilə “salam”ın yerini tutma bilməz. Günümüzdə qloballaşma adı altında bir çox müsbət inkişaf tendensiyaları müşahidə etsək də, milli-mənəvi dəyərlərimiz çərçivəsində özümüzə aid olmayan ünsiyyət və danışiq vasitələri həyatımıza daxil olmuşdur. Buna görə mədəniyyətimizin, mənəviyyatımızın, irlərimiz, bir sözlə, hər bir dəyərimizin qorunub saxlanılması və gələcək nəsillərə əskiksiz çatdırılması üçün çalışmalıyıq. Əcnəbi dillərdə istifadə olunan, sonradan uydurularaq dilimizə və adətimizə uyğun olmayan ünsürləri şüurlu və ya şüursuz şəkildə yerləşdirməyə çalışanlara bu fürsəti verməməliyik.

- Bu gün müsəlmanlar qarşılaşanda salam vermək xüsusunda çox diqqətli davranışırlar. Ancaq bəzən ayrılkən salam verilmir. Zəhmət olmasa, qarşılaşanda salam verildiyi kimi, ayrılkən də salam verməyin əhəmiyyətindən qısaca bəhs edərdiniz.

- Salam dua və təvəqqəf mahiyyətini daşıdığını görə həm görüşmə, həm də ayrılma əsnasında verilməsi lazımdır. Salam vermək sünənə, onu almaq isə fərzdir. Bu o mənaya gəlir ki, bir insan qarşı tərəfə salam verməklə, əslində onun üzərinə ciddi bir məsuliyyət yükləmiş olur və ona etdiyi bu duaya dua ilə cavab verilməsini istəyir. Bu həqiqəti “Nisa” surəsinin 86-ci ayəsində Uca Allah bizə belə çatdırır: “Sizə bir salam verildikdə, bu salama daha gözəli ilə cavab verin və ya ona misli ilə salamını qaytarın” buyuraraq məsələnin əhəmiyyətini ən gözəl şəkildə xülasə etmişdir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) buyurur: “Bir yerə və bir məclisə girdikdə oradakılara salam verin. Ordan qalxıb getdiyiniz zaman da yenə salam verin”. Başqa bir hədisdə: “Vidalaşığınız, bir-birinizdən ayrıldığınız zaman “səni əmanatları hifz edən Allaha əmanat edirəm” deyin”, - deyə bu-

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, hansı ifadə olursa olsun, heç bir zaman mahiyyəti etibarilə “salam”ın yerini tutma bilməz. Günümüzdə qloballaşma adı altında bir çox müsbət inkişaf tendensiyaları müşahidə etsək də, milli-mənəvi dəyərlərimiz çərçivəsində özümüzə aid olmayan ünsiyyət və danışiq vasitələri həyatımıza daxil olmuşdur.

yurulmuşdur. Bu və bənzəri hədislər hər iki halda da müsəlmanların “salam” məsuliyyətini doğru bir şəkildə yerinə yetirməsini istəmişdir. Məlumunuz, salamlaşma bizim də adət-ənənəmizdə şəkil və üsul olaraq gözəl bir yer tutur. Ayrılkən belə insanların əl verib qarşıdakının əlini sıxması çox gözəl incəliyin və diqqətin təzahürüdür ki, buna İslam mədəniyyətində müsafihə deyilir. Bu salamlaşma tərzi əbəs yerə və təsadüfən ortaya çıxan bir hal deyildir. Belə ki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s): “İki mömin qarşılaşıb müsafihə edincə bir-birindən ayrılmadan ağacdan yarpaqların töküldüyü kimi, günahları da töküller”. Bəli, bu baxımdan günahımızın bağışlanması üçün salamlaşma ən gözəl bir fırsatıdır. Nəinki salam verməyərək daha da günah qazanmaq...

- Dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınız üçün təşəkkür edirik. Allahın salamı, bərəkəti və rəhməti üzərinizə olsun.

- Mən də təşəkkür edirəm. Allah-Təala ölkəmizə, millətimizə, cümlə İsləm aləminə sülh və əmin-amanlıq bəxş etsin. Salamımız əskik olmasın!

"SALAM"ı FƏRQLİ SEVMƏK

Insan və ünsiyyət... Bir-birinə möhtac iki məfhum və həqiqət. Ruh və bədən, ət və dirnaq kimi. Bəşəri münasibətlərin qurulması və sağlamlığı bu qavramlar (insan-ünsiyyət) arasındaki münasibətlərə bağlıdır. Biri topal olarsa, münasibətlər də topallaşar. İslam dini hər zaman insanların bir-biri ilə halal müstəvidə münasibətlər qurmasını tövsiyə edir və buna istiqamətləndirir. Məhz buna görə də müsəlmanları daşları bir-birinə hörülmüş binaya bənzədir, bir-birinə qardaş elan edir, bir-birindən məsul tutur, yekvücd olaraq görür. Qurani-Kərimdə də "**Hamılıqla Allahın ipindən möhkəm yapışın, ayrılmayın**" (Ali İmran 103) buyurularaq birlikdə yaşamağın, ictimaiyyətinə əhəmiyyətini gözlər öününe sərir. Odur ki, ictimaiyyət və sosial bütünləşmə İslam dininin ən çox önəm

verdiyi əsaslardır. İslam dininin özəyi məhz bu bütünlükdədir.

Günümüzdə insanlar arasındaki məhəbbəti, sevgini, münasibətləri zədələyən ən əsas amillərdən biri də qohum-əqrəba, dost-tanış ziyanətlərinə önəm verməmək və yaxud da əlaqələri mənfəətlər üzərinə qurmaqdır. Bütün bunlar sekul-yarlaşma mərəzinin nəticələridir. Fərdi insan maddən hüzurlu görünən də, mənənən əzab içində yaşayır. İnsan fitrətən mənəvi dosta, mənəvi birliyə, mənəvi sirdəsha ehtiyac duymaqdadır. Evliliklər də mənəvi bərabərlik üzərinə qurularsa, xoşbəxt ailə yuvası olar. Bu münasibətləri (mənəvi bütünləşmə) canlı tutmaq baxımından, bəşəri münasibətləri yenidən tənzimləmə baxımından "salam"ın çox böyük əhəmiyyətinin olduğunu düşünürük. Çünkü cəmiyyətdəki salamlar

ruhsuz və soyuqdur. Bu salamlara dini istilik və ruh qatmaq hər bir müsəlmanın borcudur. Heç bir elm əqli və ya heç bir mömin salamın sadəcə bir dini ritual və ya söz birləşmələrindən ibarət məfhüm olduğunu düşünməməlidir. Salam sülhü, əmin-amanlığı, sevgi-məhəbbəti, bəşəri münasibətləri tənzimləyən, hətta dün-yəviləşmə mərəzinin qarşısını alan peyvənddir.

Eyni məsciddə namaz qılaraq, eyni qibləyə yönələrək əllərini açıb dua edən müsəlman qardaşlarımıızın bir-birindən salamı əsirgəməsini anlamaq mümkün deyil. Cox əfsuslar olsun ki, istəməsək də bunlarla üzləşir və xəcalət çəkirik. Salamin məzhəbi, təriqəti yoxdur. "Salam Allahın salamıdır" deyib atalarımız.

İman etmənin nəticəsi kimi cənnəti uman heç bir müsəlmanın nəinki namaz qardaşından, hətta tanımadığı insanlardan da salamı əsirgəməyə haqqı yoxdur. Çünkü Allahın Rəsulu bunu bizə ən gözəl əməl kimi tövsiyə edir: "...tanıdigin, tanimadığın hər kəsə salam ver" (Buxari). Bilmək lazımdır ki, salam biz müsəlmanları birləşdirən ünsürdür. Bizi cənnətə götürən vasitədir. Şanlı Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu həqiqəti necə də gözəl ifadə edir: "Cannım qüdrət əlində olan Allaha and içirəm ki, sizlər iman etmadıkcə cənnətə gira bil-məzsiniz. Bir-birinizi sevmədikcə də iman etmiş olmazsınız. Əmal edəcəyiniz zaman bir-birinizi sevəcəyiniz bir şey deyimmi? Aranızda salamı yayın!" (Müslim). Bu hədis bizə göstərir ki, nəinki bir-birimizdən salamı kəsməli, hətta verdiyimiz salama sevgi, məhəbbət, qardaşlıq ruhu qatmaliyiq.

Günümüzdə salam vermək üçün qarşılaşmaq və ya üz-üzə görüşməni gözləmək əbəsdir. Peyğəmbər əleyhissalamın "aranızda salamı yayın" tövsiyəsinə görə əməl

*Eyni məsciddə namaz qılaraq,
eyni qibləyə yönələrək əllərini
açıb dua edən müsəlman
qardaşlarımıızın bir-birindən
salamı əsirgəməsini anlamaq
mümkün deyil. Cox əfsuslar
olsun ki, istəməsək də bunlarla
üzləşir və xəcalət çəkirik.*

*Salamın məzhəbi, təriqəti
yoxdur. "Salam Allahın
salamıdır" deyib atalarımız.*

etmək üçün texnologiya və kommunikasiya vasitələrindən də istifadə etmək lazımdır. Madam ki, bir-birimizi sevmə və cənnətə girmə vasitələrindən biri də salamdır, elə isə mobil telefonlardan, elektron poçtlardan, "skype"lardan, "facebook"lardan və digər əlaqə vasitələrini bu amal üçün istifadə edək. Yanında ola bilmədiyimiz, görüşə bilmədiyimiz, böyükərimizi, dost-tanışlarımızı bu vasitələrlə ziyarət edək, salamlayaqq. Dünya müsəlmanları ilə bu vasitələrlə salamlaşaqq. Ancaq bu vasitələr bizim yuxarıda sadaladığımız əzizləri şəx-sən ziyarət etmə arzu və həvəsimizi qır-mamalı, əlimizdən almamalıdır.

Gəlin, hamılıqla Allahın salamını sevək və sevdirək. Əsli rəhmət olan salamı bütün dünyaya yayaq ki, salamla sülh, əmin-amanlıq bərqərar olsun, salamla qardaşlıqlar güclənsin, salamla yoxsullar sevinsin, salamla aclar doysun, salamlar qətlialmlara son versin, salamla dünya müsəlmanları oyansın...

Təmmənna edirəm ki, 2014-cü il salamı anlamak və yaymaq üçün yenidən diriliş olsun.

Allahın salamı hamımızın üzərinə olsun!..

“HÖRMƏTİN” SALAMII

Insan sosial varlıqdır. Cəmiyyətdə ya-şamaq məcburiyyətindədir. Yaşamaq üçün digər insanlarla ünsiyyətdə olmalıdır.

Bu bir həqiqətdir ki, kimimiz yoxsuluq, kimimiz varlı. Bəzilərimiz yüksək vəzi-fədə işləyirik, bəzimiz isə heç fəhləlik də edə bilmirik. Mövqeyimiz, vəzifəmiz baş-qadır. Ancaq nəticə etibarılə insaniq.

Mövqe sahibi olmaq gözəl şeydir. Cə-miyyətdə sözün keçər, səni görən hər kəs sənə salam verər. Salamını almasan belə yenə sənə salam verərlər. Sənin salam alma şərəfinə nail olmaq üçün can atarlar. Ancaq cəmiyyətdə heç bir mövqeyin olmasa, sənə nə salam verərlər, nə də ki,

əməlli-başlı salamını alarlar. Sən onların salam alma şərəfinə nail olmaq üçün salam verəcəksən. Könülsüz-könülsüz salamını alacaqlar. Çünkü sənin əynin-başın nimdaşdır. Çünkü sənin cibində pul yoxdur. Çünkü sənin əynində təzə, bahalı paltarın, əlində bahalı telefonun yoxdur. Çünkü sənin işin yoxdur. Sən onların tayı deyilsən.

İnsan çox qəribədir. Həmişə özündən yüksək vəzifədə olan insanların qabağında boyun əymək istəyir və ya boyun əymə məcburiyyətindədir. Amma özündən aşağı vəzifədə olanlar isə ona boyun əyməlidir, ona hörmət göstərməlidirlər. Bəlkə də, bu, Allahın qoy-

duğu bir qaydadır. İnsanın fitrətinə yerləşdirdiyi bir xislətdir. Büyüklərə salam vermək, hörmət etmək, əlbəttə, dinimizin gətirdiyi gözəl əxlaq prinsiplərindəndir. Alımlər cəmiyyətdə yüksək mövqeyə sahibdirlər. Ancaq bəzən biz hörmətin nədən ibarət olduğundan, kimə necə hörmət etməyimizdən xəbərsiz oluruq.

İslamda aşırı hörmət, bunun əksinə olaraq da nifrət etmək də xoş qarşılanır. Nə həddən artıq hörmət göstəriləcək, nə də nifrət ediləcək. Kiməsə puluna görə, malına görə, imkanına, var-dövlətinə görə hörmət etməyəcəksən. Kiməsə yoxsuldur deyə, əyin-başı nimdaşdır deyə yuxarıdan aşağı baxmayacaqsan. İslamin əmri budur. Bəzən salamlaşma haqqında yazılmış ədəbiyyatları oxuyuruq, çox gözəl qaydalar, salamlaşma haqqında ədəb-ərkanlar mövcuddur. Ancaq salam verəndə, salam alanda səmimiyyətin olub-olmaması isə bu ədəb-ərkana daxil olunmayıbdır. Bəzən quru salam verərik, bəzən könülsüz salam alarıq. Bəzən salam verməyə canımız çıxar, bəzən də məcburən verilən salamı alarıq.

Ən çox da kiməsə salam verməyi özümzə borc bilərik. Özümüzdən yüksək rütbəli adamlara salam verərik ki, görsün ki, biz ona salam verdik. Fərqi yoxdur, o bizdən salamı aldı, ya da salamımıza cavab qaytardı. Təki biz ona salam verək və o, görsün ki, biz ona salam verdik. Qoy o, bu salamla öz böyüklüyünü bir az da dərk etsin. Qoy onun təkəbbürü bir az da çoxalsın. Təki biz onun gözündə yaxşı görünək, ona salam verdiyimizi görsün, ona işimiz düşəndə dərhal həll etsin. Ancaq bizdən aşağı olanlara salam vermək bizə ayıb olar. Biz onlara niyə salam veriririk ki, qoy o da özünün aşağı mövqeyə sahib olduğunu dərk etsin. Qoy cəmiyyətdə heç bir nüfuzla sahib olmadığını bilsin. Beləliklə, bizə lazımlı olana salam verək, bizə lazımlı olmayan bizə salam versin.

Əgər bir məclisdə otursaq, aramıza bir məşhur gəlsə, biz hamımız onun qabağına qaćıb salam verməyə cəhd edərik, ancaq sadə bir adam gəlsə, ona heç baxmarıq, onun bizə salam verib-vermədiyi ilə məraqlanmariq da. Nədənsə biz yüksək mövqeyə can atarıq. Hamımızın xislətində bu ucalıq hissi mövcuddur. Əgər sən bu gün böyük vəzifədə işləsən, hamı sənə salam verər, elə ki, vəzifədən ayrıldın, adı insana əvrildin, yavaş-yavaş salam verənlərin azalacaq və axırda sənə salam verənlərə sən salam vermək məcburiyyətində qala-caqsan.

Bəzən salamı da pulla ölçürük. Pulu çox olan adama çox, pulu az olana az salam veririk, pulu olmayana isə heç salam da vermirik. Bəzən salamımızı satın alırıq, bəsən salamımızı satırıq. Pulu olanlara baha, pulu olmayanlara ucuz...

Ancaq dinimiz salamlaşmanı bu qaydada bizə əmr etməmişdir. Salamlaşmada da səmimiyyət olmalıdır. Fərqi yoxdur, kimə salam verdik, kimdən salam aldıq. Qoy özümüzdən nüfuzlu insanlara salam verərkən bizdən onlara bir hörmət olsun, adı insanlara da bir şəfqət, bir sevgi olsun. Qoy varlı-yoxsul arasında salamlaşmanı bölməyək. Yaxşı salam vermək, pis salam vermək deyə dilimizdə bu ifadələr yer etməsin. Salam salamdır. Onun yaxşısı, pisi olmamalıdır. Salam həmişə yaxşıdır. Salamlaşma gözəllikdir, insanlara olan sülh ismarıcıdır.

İnsanlara salam verə-verə onların qəlb-lərinə yol açmalıyıq. Özlərini cəmiyyətdə yoxsul, miskin hesab edənlərə biz salamlarımızla dərdlərinə məlhəm ola bilərik. Salamı aramızda yaymaliyıq, ancaq insanlara fərq qoymadan yaymaliyıq.

Allahın salamı, bərəkəti və rəhməti üzərinizə olsun!

REPORTAJ

Prof. Dr. Necdet Tosun: TƏSƏVVÜF QAYĞIKEŞLİK, FƏDAKARLIQ TƏLİMİDİR!

- Necdet bəy, son zamanlar İslamın irfani cəhəti, yəni təsəvvüf daha çox önə çıxır. Təsəvvüf günümüzün müasir insanına və cəmiyyətə nəyi öyrədir, nəyi tövsiyə edir?

- Gözəl sualdır. Günümüzdəki insan müasir fəlsəfələrin və həyat tərzinin təsiri

Prof. Dr. Necdet Tosun kimdir?

Prof. Dr. Necdet Tosun 1971-ci ildə Bandırma'da anadan olmuş, 1993-cü ildə Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültəsini bitirmiştir. 1995-ci ildə Marmara Üniversitesi Sosial Elmlər İnstitutunda "İbn Ərəbi Öncəsi Təsəvvüfdə Xəlvət və Uzlət" adlı magistratura işini, 2002-ci ildə isə "Təsəvvüfdə Xacəgan Ekolu XII-XVII əsrlər-" adlı doktorantura işini tamamlaşmışdır. 2006-ci ildə dosent, 2012-ci ildə isə professor ünvanını almışdır. Hal-hazırda təsəvvüf sahəsində dekandır.

Osmanlı, Orta Asiya və Hindistan təsəvvüfü haqqında elmi araşdırmaları var. İngilis, ərəb, fars və urdu dillərini bilən Prof. Dr. Necdet Tosunun başlıca əsərləri bunlardır: Bəhaəddin Nəqşbənd: Həyatı, Görüşləri, Təriqəti; İmam Rəbbani Əhməd Sirhindi: Həyatı Əsərləri Təsəvvufi Görüşləri; Zikr və Təfəkkür; Türküstan Dərvişlərindən Yadigar.

ilə insani dəyərlərdən uzaq qalma və firtinanın qopması təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır. Təsəvvüf bu mənəvi məngənədə sixilan insanlığa yeni bir nəfəs, yeni bir həyat bəxş edir. Məsələn, günümüzdəki insan "mən mərkəzli" yaşamağa meyllidir, təsəvvüf isə qayğıkeşliyi, comərdliyi, xidmət və fədakarlığı öyrədir. Məsələn: Übeydullah Əhrar həzrətləri gəncliyində hamamda insanları kisələyər,

sonra da pul verməsinlər deyə qaçıb gedərmiş. Mədrəsədə yoluxucu xəstəliyə tutulan yoldaşlarına uzun müddət xidmət edən Übeydullah Əhrar xəstəliyin ona da keçməsinə baxmayaraq xidmətdən geri qalmamışdır. Təsəvvüfi əsərlərdəki bu və

buna bənzər rəvayətləri oxuyan insanlara bunun mütləq az, ya da çox təsiri olacaqdır. Günüümüzdəki insan sevgini, eşqi itirmişdir. Təsəvvüf insana unutduğu sevgini təkrar xatırladır. Allah sevgisini, peyğəmbər sevgisini “yarananı xoş gör, Yaradandan ötrü” düsturu ilə insan sevgisini könüllərə əkər. Günüümüzdəki insanlar sürətlə tənhalasılır. Milyonlarla insanın yaşadığı böyük şəhərlərdə insanlar binalarda alt mərtəbədəki qonşusunu tanımaz hala gəlmişdir. Bu fərdiləşməyə qarşı təsəvvüf ictimailəşməni, sosiallaşmanı təşviq edir, onun qurumları olan təriqətlər vasitəsilə bunu təmin etməyə çalışır. Bu mənada təsəvvüf böyük şəhərlərin yalnızlaşan insanlar üçün qurtarıcı kimidir.

- Təsəvvüfdə əsasən qəlb tərbiyəsinə vurğu edilir. Bunun səbəbi nədir?

- Könül tərbiyəsi insanın ən çox ehtiyacı olduğu amildir. Günüümüzdəki məktəblərdə fənn elmləri tədris edilir, amma qəlb tərbiyəsi və duyuş təliminə əhəmiyyət verilmir. Uzun illər əqli bacarıqlarını inkişaf etdirən, məsələn, yaxşı bir kompüter mühəndisi olan gənc qəlb tərbiyəsindən məhrumdur, bu bilikləri ilə internetdən bank hesablarına girib uğurluq edə bilir. Həmçinin dini biliklər də bəzən tarixi hadisələri əzbərləməkdən uzağa getmir. Bir gün beşinci sinifdə oxuyan qızım mənə: «Ata! Sabah din dərsindən imtahan var, imtahanda veriləcək bəzi sualların cavabını kitabda tapa bilmədim, səndən soruşa bilərəmmi?» dedi. «Soruş görək»- dedim. «Peyğəmbərimiz süd anasının yanında neçə il qaldı, üç il, yoxsa dörd il?»- deyə soruşdu. «Bilmirəm, kitablarda var, tapa bilərik, amma neçə il qaldığı çox önemlidirmi, sizə din dərsini keçən müəlliminiz bunları soruşur?» deyəndə: «Bəli, bunları soruşur»- deyə cavab verdi. Təəccübəldim. Kiçik uşaqlara quru bir tarix əzbərlətməkdənsə, Hz. Peyğəmbərin şəfqəti, mərhəməti,

Günümüzdəki insan müasir fəlsəfələrin və həyat tərzinin təsiri ilə insanı dəyərlərdən uzaq qalma və firtinanın qopması təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır. Təsəvvüf bu mənəvi məngənədə sixılan insanlığa yeni bir nəfəs, yeni bir həyat baxış edir.

comərdliyi, igidliyi və s. tədris olunsa və imtahanda bunlardan soruşulsə, daha yaxşı olmazmı? Din dərsinin riyaziyyat, fizika kimi dərslərdən fərqli olması və qəlb tərbiyəsinə, duyğulara xitab etməsi gərəkməzmi? Sonra bir neçə il əvvəl Marmara Universiteti İlahiyyat Fakültəsi müəllimi Prof. Dr. Hasan Yılmaz bəyin keçdiyi təsəvvüf dərsindən imtahan kağızına bir tələbənin yazdığı qeydi xatırladım. Kağıza cavabları yanan tələbə sonunda bu qeydi əlavə etmişdir: «Hörmətli müəllim! Allah sizdən razı olsun. Mən illərcə Quran kursunda oxudum, İmam Xəbib Liseyində oxudum, İlahiyyat Fakültəsinin son kursuna gəldim, amma Allah-Təalanın bizi sevdiyini heç eşitməmişdim, ilk dəfə sizin təsəvvüf dərsinizdə eşitdim, təşəkkür edirəm». Demək ki, ümumi mənada günümüzdəki təhsil sistemi və təəssüf ki, buna dini təhsil qurumları da daxil, qəlb tərbiyəsinə, əxlaq tərbiyəsinə, sevgi tərbiyəsinə əhəmiyyət vermirlər. Bu boşluğu doldura biləcək ən önəmli qurum məhz təsəvvüfdür. Təsəvvüfun qəlb tərbiyəsinə bu qədər əhəmiyyət verməsinin səbəbi işin məğzini unudan insana insanlığını, əsas hədəflərini xatırlatmaqdır.

- Dəyərli vaxtinizi bizə ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.

- Mən də öz növbəmdə bütün kollektivinizi minnətdarlığımı bildirirəm.

PEYĞƏMBƏR EŞQİ İLƏ YÜKSƏLƏN MƏHƏBBƏT MƏDƏNİYYƏTİ

Dünyada indiyə qədər yaşamış və qiyamətə qədər yaşayacaq heç kim Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) qədər sevilməmiş, heç kim də əshabi-kiram qədər Onu (s.ə.s) sevməmişdir. Çünkü əl-Vədud olan Allah Onu sevmiş və Ona qarşı insanların ürəklərində sevgi yaratmışdır. “Həqiqətən, iman gətirib yaxşı işlər görənlər üçün Rəhman (ürəklərdə) bir sevgi yaradacaq” (Məryəm, 96) ayəsi Rəbbimizin ürəklərdə yaratdığı bu sevgini ifadə edir.

Peyğəmbərimizlə (s.ə.s) bir yerdə olma şərəfinə nail olan əshabi-kiram Ona bambaşqa ehtiram göstərmişdir. Peyğəmbərimiz vəfat edəndə əshabi-kiram hüznün və kədərin ən acısını yaşamışdır. Ona o qədər öyrəşmişdilər ki, vəfatının acısını, yoxluğunun hüznünü hər an yaşayıb, dərin hicran həsrəti çəkmişlər.

Səhabələrin Peyğəmbərimizə olan məhəbbətindən xəbər verən saysız misallar var. Sözlər və səhifələr məhdud olduğundan bir neçəsinə qeyd etməklə kifayətlənirik:

Önəs bin Malik (r.a) rəvayət edir: “Bərbər saçını qırxarkən Rəsulullahı gördüm. Səhabələr etrafını əhatəyə almış, kəsilən mübarək saç və saqqalının tüklərini əldə etmək üçün yarışırdılar”.

“Səhabələr Hz. Peyğəmbərin həm əşyaları, həm də saç və saqqalı ilə təbərük edirdilər. Müharibələrdə belə bu təbərükü yanında götürürdülər. Bunun ən gözəl nümunəsi Xalid b. Vəlidin (r.a) Hz. Peyğəmbərin saçlarından götürdüyü bir neçə mübarək teli sarığında gizlətməsidir. Rəvayət olunduğuna görə, Xalid (r.a) Yərmük mühəribəsində bu sarığı itirmişdi. Əsgərlərinə: «Onu axtarın»- deyə əmr verdi. Axtardılar, ancaq tapa bilmədilər. Hz. Xalid təkrar axtarmalarını əmr etdi. Bu dəfə tapdilar. Baxdılara ki, köhnə bir sarıq imiş! Səhabələr bu köhnə sarıq üstündə Hz. Xalidin bu qədər israr etməsinə təəccübəndlər. Bunun üzərinə Xalid (r.a) belə dedi: “Rəsulullah saçlarını kəsmişdi. Səhabələr Onun saç tellərini götürürdülər. Mən də alnından bir neçə tel götürdüm və bu sarığın içində qoydum. Bu mənim üçün elə bir bərəkət oldu ki, bununla girdiyim bütün savaşlardan zəfərlə çıxdım. Zəfərlərimin sırrı mənim Rəsulullahha olan məhəbbətimdir» (Altınoluk jurnalı, Osman Nuri Topbaş, “Rəsulullahha Məhəbbət, 2000-Yanvar sayı: 167).

Hz. Bilal (r.a) Rəsulullahın (s.ə.s) vəfatından sonra hara getsə, Onun (s.ə.s)

keçdiyi yerləri görür, Onunla keçirdiyi günlər gözünün önündən getmirdi. Buna görə Mədinə küçələri ona dar gəldi. Bu səbəblə Hz. Əbu Bəkrdən (r.a) izin alıb Şama köcdü. Bir gecə yuxusunda Rəsulullahı (s.ə.s) gördü. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) ona: "Ey Bilal, bu cəfa nədir, Məni ziyarət etmə vaxtı gəlmədimi?", - dedi. Bunun üzərinə Hz. Bilal böyük bir həyəcanla yatağından qalxıb vaxt itirmədən dəvəsinə mindi və Mədinəyə yola düşdü. Peyğəmbərin mübarək qəbrini ziyarət etdi. Peyğəmbərimizin nəvələri Hz. Həsən və Hz. Hüseynin (r.a) yanına gedərək onları bağırına basdı. Eşqindən dəli-divanə olduğu Hz. Peyğəmbərin qoxusunu onlardan doya-doya aldı. Onlar da bu fürsəti fövtə vermədən və Hz. Bilaldan (r.a) babaları sağ olanda oxuduğu kimi bir azan oxumasını istədilər.

Həz. Bilal onların bu isteklərini geri çevirmədi, məscidin üstünə çıxdı. İslamin ilk illərində harada azan oxuyurdusa, həmin yerdə azan oxudu. Həz. Bilalın səsinə həsrət qalmış mədinəli müsəlmanlar onun səsini eşidincə bir anlıq sanki Rəsulullah sağıdır düşüncəsi ilə məscidə qaçmağa başladılar. Həz. Bilal (r.a) azana davam etdikcə camaatın göz yaşları sel oldu.

Səhabələrin misallarında göründüyü kimi, insan həyatının hər yanında Hz. Peyğəmbərimizin (s.ə.s) məhəbbətinin bərəkətini görə bilər. Bunun ən gözəl misalını bu məhəbbət üzərinə qurulan Osmanlı Dövlətində də görə bilərik. Hər şeydən əvvəl Osmanlı Dövləti ilk təşkil etdiyi hərbi birləşini "Peyğəmbər Ocağı" deyə adlandırmış, ordunun hər bir əsgərinə "Mehmetcik" adını vermişdir. Ordusuna verdiyi adlardan biri "Asakir Mənsureyi-Muhammədiyə", dövlətinin başqa bir adını da "Dövləti Aliye-i Muhammədiyə" deyə qoymuşdur.

Peyğəmbərimizin (s.ə.s) şəhərindən bəhs edərkən sadəcə Mədinə deməyi hörmətsizlik hesab etdiklərindən "Mədineyi-Münəvvərə", "Mədineyi-Tahirə" və "Bəldeyi-Tayyibə" kimi adlarla yad etməyi uyğun görmüşlər. On il müddətində Pey-

*Peyğəmbərimizlə (s.ə.s) bir yerda olma şərəfinə nail olan əshabi-kiram
Ona bambaşqa ehtiram göstərmişdir.
Peyğəmbərimiz vəfat edəndə əshabi-kiram hüzün və kədərin ən acisini yaşamışdır. Ona o qədər öyrəşmişdilər ki, vəfatının acisini, yoxluğunuñ hüzünüñ hər an yaşayıb, dərin hicran həsrəti çəkmişlər.*

gəmbərimizin ibadət etdiyi bu məscidi könül oxşayan gözəllikdəki məscid mənasında "Məscidi-Lətfi Nəbəvi", ya da "Məscidi-Şərif" şəklində yad etmişlər. Rəsulullahın qəbrinə isə "Rövzəyi-Mutahhara" (Tərtəmiz bağça), ya da "Rövzəyi-Müqaddəsə" demişdirlər.

Osmalı Dövləti Peyğəmbərimizə və əhli-beytinə hörmət əlaməti olaraq Peyğəmbər soyuna mənsub Seyyid və Şəriflərin şəcərələrini müəyyən edib qeyd etmək və hər cür ehtiyaclarını qarşılıqla məqsədilə "Nəqibul-Əşraflıq" müəssisəsini təsis etmiş və bu vəzifənin başına da Əhli-beytdən "Nəqibul-Əşraf" adlı bir məmur təyin etmişdilər.

Bu məhəbbət mədəniyyətinin memarlarından II Mahmud Rəsulullahı (s.ə.s) olan sevgisinin əlaməti olaraq Hz. Peyğəmbərin qəbri-şərifi üzərindəki yaşıl qübbəni tikdirmişdir. Peyğəmbərimizin (s.ə.s) Hücreyi-Səadətinə hədiyyə etdiyi şamdanla birlikdə göndərdiyi şeir onun Rəsulullahı (s.ə.s) olan hörmət və məhəbbətinin açıq bir vəsiqəsidir:

*Şamdan ihdaya eylədim cürət, ya Rəsulallah!
Muradımdır, Ulyaya xidmət, ya Rəsulallah!
Deyildir rövzəyə şayəstə dəstavri-i naçizim,
Qəbulundə qıl ehsan və inayət, ya Rəsulallah!
Kimim var həzrətindən qeyri, halim eyləyəm iləm,
Cənabindandır ehsan və mürüvvət, ya Rəsulallah!*

SƏBRİN FƏZİLƏTLƏRİ

Uca Rəbbimiz insanlar üçün hər hansı bir işin xeyirli və ya şər olduğunu çox yaxşı bildiyi üçün bize düşən vəzifə baş verən hadisələr qarşısında səbirli və təmkinli olmaqdır. Allah-Təala Quranda buyurur: "...Bəzən xoşlamadığınız bir şey sizin üçün xeyirli, bəzən də xoşladığınız bir şey sizin üçün zərərli ola bilər. (Onu) Allah bilir, siz bilməzsiniz" (Bəqərə, 216).

Hər faydalı əməl kimi, səbri də əldə etmək Allahın asanlaşdırıldığı şəxsə çox ağır gələr. Səbir etmək çətin olmaqla birlikdə, bir o qədər də fəzilətli və mükafatlı olan xüsusiyyətdir.

Allah-Təala səbir əhlini tərifləyərək belə buyurur: "(Onlar) ...dar ayaqda, çətinlikdə (ehtiyac, yaxud xəstəlik üz verdikdə) və cihad zamanı (məşəqqətlərə) səbir edənlərdir. (İmanlarında, sözlərində və əməllərində) doğru olanlardır. Müttəqi olanlar da məhz onlardır!" (Ali İmran, 146).

Allah Rəsulu da (s.ə.s) səbrin möminə bəxş edilən ən böyük nemət olduğunu xəbər vermişdir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə buyurmuşdur: "Heç kimə səbirdən xeyirli və böyük bir nemət verilməmişdir" (Buxarı, 1469). Cabir (r.a) da rəvayət etmişdir ki,

Rəsulullah (s.ə.s): "İmandə ən fəzilətli hal səbirli və comərd olmaqdır" (İbni Əbi Şeybə, 43)-deyə buyurmuşdur. Bu hədisin izahında İslam alimlərindən İbn Qəyyum əl-Cevziyyə deyir: "Bu hədis Rəsulullahın (s.ə.s) ən yiğcam, dəlili ən güclü və imanın başdan sona bütün məqamlarını əhatə edən son dərəcə gözəl sözlərindəndir. Çünkü nəfsdən iki şey istənilir. Birincisi, əmr edilən şeyi etmədəki fədakarlıq və səy göstərməkdir ki, buna sövq edən amil comərdlikdir. Digəri isə, qadağan edilən şeyləri tərk etməsi və ondan uzaq durmasıdır ki, bu da səbirlə mümkündür" (Mədaricus Salikin, 160).

Ömər (r.a) belə demişdir: "Biz ən gözəl yaşayış tərzinə səbirlə çatdıq". Əli (r.a) isə: "Başın bədəndəki yeri nədirse, səbrin də imandaki yeri odur. Baş kəsilərsə, bədən yox olar"- demiş və yüksək səslə: "Diqqətli olun! Səbri olmayanın imanı yoxdur", - demişdir. Əshabələrdən Abdullah ibn Məsud (r.a): "Səbir imanın yarısıdır", yenə "İman iki hissədən ibarətdir: biri səbir, digəri şükürdür", - demişdir (Uddətus-Sabirin, seh. 111).

Ömər ibn Əbdüləziz həzrətləri belə demişdir: "Uca Allah kimə hər hansı bir nemət bəxş edər, sonra onu alıb yerinə səbir verərsə, mütləq aldığından daha

*Allah-Təala səbir əhlini tərifləyərək
belə buyurur: "(Onlar) ...dar ayaq-
da, çətinlikdə (ehtiyac, yaxud xəstəlik
üz verdikdə) və cihad zamanı
(məşəqqətlərə) səbir edənlərdir. (İman-
larında, sözlərində və əməllərində) doğ-
ru olanlardır. Müttəqi olanlar da məhz
onlardır!" (Ali İmran, 146).*

böyük nemət vermiş olur". Həsən Bəsri həzrətləri: "Səbir xeyir və nemət xəzinələrindən bir xəzinədir. Allah-Təala onu ancaq Öz dərgahında dəyərli və qiymətli olan şəxsə verər"- demişdir. Yenə: "Allah-Təalanın bəxş etdiyi bu iki udumdan daha xeyirli udum yoxdur. Birinci, insanın gözəl bir təselli və səbirlə dəf etdiyi kədər və ağrı verən müsibət udumu, digəri də insanın həlimliklə və yumşaqlıqla hirsini udması" buyurmuşdur.

Səbir etməyi insana yüngülləşdirən amillərdən biri də Rəbbimizin qədərinə iman götirməkdir. Çünkü biz bilirik ki, xeyir də, şər də Allahdandır. Bir ayədə belə buyurulur: "De: "Allahın bizim üçün (lövhi-məhfuzda) yazdığınıdan başqa bizə heç bir şey üz verməz. O bizim ixtiyar sahibimizdir. Buna görə də möminlər yalnız Allaha təvəkkül etsinlər!" (Təvbə, 51) başqa bir ayədə isə buyurulur: "Yer üzündə baş verən və sizin öz başınıza gələn elə bir müsibət yoxdur ki, Biz onu yaratmamışdan əvvəl o, bir kitabda (lövhi-məhfuzda) yazılmamış olsun. Bu, Allah üçün çox asandır!" (Hədid, 22). Bir hədisdə isə Allah Rəsulu (s.ə.s): "Allah məxluqatın qədərini göyləri və yeri yaratmamışdan əlli min il əvvəl yazdı" (Müslüm, 2004)- deyə buyurmuşdur.

Heç vaxt yaddan çıxarmayaq ki, Allah-Təala sıxıntı, bəla və müsibətlərlə bizi im-tahana çəkirsə, buna sevinməliyik. Çünkü Allah-Təala ancaq sevdiyi qullarını sınığa çəkər.

Qalanlara Salam Olsun

Bu dünyadan gedər olduq
Qalanlara salam olsun.
Bizim üçün xeyir-dua
Qılanlara salam olsun.

Əcəl bükə belimizi
Söylətməyə dilimizi
Xəstə ikən halımızı
Sornlara salam olsun.

Tənim ortaya açıla
Yaxasız köynək biçilə
Bizi bir asan vəchilə
Yuyanlara salam olsun.

Əzrayıl alır canımız
Qurur damarda qanımız
Yuyacağın kəfənimiz
Saranlara salam olsun.

Sala verilə qəsdimizə
Gedər olduq dostumuza
Namaz üçün üstümüzə
Duranlara salam olsun.

Dünyaya gələnlər gedər
Hərgiz gəlməz yola gedər
Bizim halımızdan xəbər
Sornlara salam olsun.

Miskin Yunus söylər sözün
Yaş doldurmuş iki gözün
Bizi bilməyən nə bilsin
Bilənlərə salam olsun.

YUNUS ƏMRƏ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِذَا حُسِّنَتْ بَحْرَيْةٌ فَحَيُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُوهَا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

“Sizə salam verildiyi zaman onu daha gözəl alın və ya (eynilə sahibinə) qaytarın!
Şübhəsiz, Allah hər şeyi hesaba alandır.”

Nisa surəsi, 86

İslam mədəniyyətində “salam” insanlararası ünsiyyət vasitələrinin ən təməl ünsürlərindən biridir. Bir insanın başqa bir insana salam verməsi ona qarşı heç bir pis niyyətinin olmadığını, ona bir zərərinin toxunmayacağının mənasına gəlir ki, bununla da qarşılıqlı münasibətlər sağlam başlayaraq davam edər. “Sülh, barışiq, əmin-amanlıq içərisində olmaq” kimi mənalara gələn “salam” kəlməsi əvəzinə Qurani-Kərimdə eyni mənaya gələn “təhiyyat” kəlməsi də istifadə olunmuşdur. Yuxarıda qeyd olunan ayəyi-kərimə məna və fiqhi mahiyyət baxımından incələndikdə salam vermənin və bu salama qarşılıq olaraq cavab qaytarmanın nə qədər də əhəmiyyətli bir əməl olduğunu görmək mümkündür. Belə ki, bir kəsə salam verən şəxs salam verdiyi şəxsin boynuna bəzi məsuliyyət və öhdəliklər yükəmiş hesab edilir ki, ya verdiği salam keyfiyyətində ona salam qaytarılmalı və yaxud da ondan daha üstün, daha gözəl bir tərzdə salamına cavab verilməlidir. Bu da onu göstərir ki, salam vermək mükəlləfiyyət baxımından müstəhəb və ya sünə olmaqla birlikdə, salamin alınması və cavab mahiyyətində qarşılıq göstərilməsi isə fərzdir. Belə olan halda hər bir müsəlman “salam” vermək və almaq məsələsində həddindən artıq diqqətli və etinalı olmalıdır ki, bu cür həssas davranışında müsəlman qardaşının qəlbini qırılmasına səbəb olmasın.

İnsanlararası sevginin bünövrəsini təşkil edən salam imanın kamilliyə doğru yüksəlişinin də önəmlı bir parçasıdır. Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) mübarək hədisində buyurduğu bu məqam sözün əsl mənasında bir iman, sevgi və qurtuluşun təzahürüdür. Odur ki, imanı haqqı ilə mənimseyən, onu dərk edərək mənfi xisətlərdən uzaq durmaqla həqiqi bir mömin salamı yayaraq həm özünün qurtuluşuna, həm də parçası olduğu cəmiyyətin xilasına müyəssər olmalıdır. Sadəcə özünü düşünmək, özünün xilas olması məqsədini güdən düşüncə tərzi əskik olmaqla yanaşı həmçinin gerçək iman və təqva prinsiplərinin gözardı edilməsi mənasına gəlməkdədir. Gülər üz və təbəssüm, salam vermək sədəqədir eyni zamanda. Odur ki, sədəqə vermək üçün mütləq mal-dövlət sahibi olmaq, zəngin həyat tərzi sürmək şərt deyil. Əksinə, insan sahib olduğu mənəvi keyfiyyətlərini təbəssüm və salam şəklinə bürüyərək hər hansı bir problem səbəbiylə əziyyət çəkən insanın könlünü xoş etmə və qəlbini qazanma fürsətinə nail olar. Bunun da müqabili, əlbəttə, duadır ki, istisnasız olaraq hər kəsin buna ehtiyacı var... Məhz elə bu salamdır həmin dua...

Salamlarımız, dualarımız -istər maddi və istər mənəvi olsun- ehtiyac içərisində çırpınaraq əziyyət çəkən hər bir bacı və qardaşımız üçün...

“Təhiyyətən ləkum vəs-səlamu aleykum...”

BİR HƏDİS

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا فَلَمْ تُمُوْهُ تَحَابِّتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

Əbu Hüreyrədən (r.a) rəvayət olunduğuuna görə, Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “*İman gətirmədikcə cənnətə girə bilməzsınız. Bir-birinizi sevmədikcə də iman gətirmiş olmazsınız. Sizə edəcəyiniz təqdirdə bir-biriniza qarşı sevginizi artıracaq bir əməl öyrədimmi?! Aranızda salamı yayın*” (Müslim, İman, 22; İbn Məcə, Ədəb, 11).

Rəsulullah (s.ə.s) bu hədisi-şərifində iman ilə sevgi arasındaki əlaqəni ən gözəl şəkildə dilə gətirmiştir. İmansız cənnəti qazanmağın mümkün olmayacağıni bildirən Allah Rəsulu (s.ə.s) cənnəti qazanmağın ən önəmlı şərti olan imanı əldə etmək üçün möminlərin bir-birlərini sevməsinin labüdüyüünü qəti bir dillə ifadə etmişdir. “*Bir-birinizi sevmədikcə iman gətirmiş olmazsınız*”. Buradan belə nəticəyə gəlmək mümkündür: iman axırət səadətini əldə etməyin ən önəmlı şərti olduğu kimi, möminləri sevmək də tam və kamil bir imana sahib ola bilmək üçün önəmlı bir şərtidir. Möminəm deyən şəxs onun kimi eyni imanı daşıyan hər kəsi irqinə, rənginə, yurduna və dilinə fərq qoymadan sevəcək və onlara məhəbbət və məsuliyyət duyğusuya yanaşacaqdır.

Möminlər arasındaki sevgini, qardaşlığı, birliyi, bərabərliyi qüvvətləndirən ən önəmlı amillərdən biri salamdır. Allah-Təalanın adlarından biri olan “əs-Salam” kəlməsinin sülh, əmin-amanlıq, salamat olan, əmin-amanlığı bəxş edən kimi mənaları vardır. Qurani-Kərimdə müxtəlif yerlərdə otuz üç dəfə “salam” kəlməsi işlədilmiş, bunlardan sadəcə “Həşr” surəsində Allahın adı olaraq qeyd olunmuşdur. İslam və müsəlman kəlmələri də salam kəlməsi ilə eyni kökdən törəmişdir. Buradan da İslam dininin və müsəlmanların əmin və etibarlı bir mənbə olduqlarına işarə vardır. Salam deyərək qarşısındakına müraciət edən bir müsəlman eyni zamanda, məndən sənə zərər gəlməz düşüncəsini izhar etməkdədir. Rəsulullah (s.ə.s) də bu həqiqəti belə ifadə etmişdir: “*Müsəlman digər müsəlmanların onun əlindən və dilindən əmin olduqları kimsədir*” (Buxari, İman, 3; Müslim, İman, 14).

Salam müsəlmanlar arasında yaranacaq isti münasibətin müqəddiməsidir. Müsəlmanlar salam verərək bir-birlərilə tanış olar və bir-birlərini sevərlər. Onları eyni inanc nöqtəsində birləşdirən, bir anda dərin duyğularla bir-birlərinə bağlı olduqlarını hiss etdirən ən önəmlı kəlmə salamdır. Rəsulullah (s.ə.s) bu hədisi-şərifində müsəlmanlar arasındaki əlaqələrin sevgi səviyyəsinə çıxa bilməsi üçün nədən başlamaq lazımlı gəldiyini “*Sizə edəcəyiniz təqdirdə bir-biriniza qarşı sevginizi artıracaq bir əməl öyrədimmi? Aranızda salamı yayın*” sözləri ilə ortaya qoymuşdur. Beləliklə də, axırət səadətini qazanmaq üçün imana, imanı qazanmaq üçün sevgiyə, sevgini qazanmaq üçün də salama ehtiyacın olduğunu anlamış oluruq. Yəni Cənnətə gedən yolun ilk addımı salam, zirvə nöqtəsi iman, nəticəsi Cənnəti-Rəhman olmuş olur.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR CƏFƏRİ-SADIQ (q.s)

-1-

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:
“Allah-Təala bu üç xüsusu üç şeydə gizlətmişdir:

1) Rızasını itaətində gizlətmişdir. Bu səbəblə Onun itaətindən heç nəyi kiçik görməyin.

2) Qəzəbini günahlarda gizlətmişdir. Ona görə heç bir günahı kiçik görməyin; bəlkə qəzəbi ondadır.

3) Övliyasını mömin qulları arasında

Allah üçün sevəcək, Allah üçün tövsiyə edəcək, Allah üçün himaya edəcək və çətin günündə Allah rızası üçün əlindən tutacaq gerçək bir dosta sahib olan insan dünyanın ən qiymətli sərvətinə sahibdir.

Əsil dost “yar olar, bar olmaz”, yəni dostuna yük olmadığı kimi, onun yükünü yüngülləşdirməyə cəhd edər.

Əsil dost ulduzlar kimi ancaq qaranlıq düşəndə ortaya çıxar. İmkani nisbətində dostunun qara gününnü işıqlandırmaga cəhd göstərər, onun dərdinə şərik olar.

gizlətmişdir. Bu səbəblə möminlərdən heç kimi xor görməyin; bəlkə o, Allah-Təalanın vəli quludur”.¹

Sonra Cəfəri-Sadiq həzrətləri bunu əlavə edir:

“Duamın qəbulunu da özüna edilən dualarda gizlətdi. Onun üçün duanı tərk etməyin; bəlkə, qəbul olunacaq elə o duadır.”²

[Allahın rızası bəzən böyük, bəzən orta, bəzən də kiçik bir şeydə gizlidir. Ona görə də mömin böyük-kiçik ayrı-seçkiliyi etmədən bütün saleh əməlləri fürsət bilməli və bu fürsəti qaçırılmamalıdır.

Həzrət Əbu Bəkr رض xəlifə olmamışdan əvvəl evinə yaxın olan yetim qızların qoyunlarını sağar, ehtiyaclarını təmin etməyə çalışardı. Müsəlmanların xəlifəsi olduğu zaman artıq həyat şərtlərinin dəyişəcəyini və bu kimi kiçik görünən xidmətlərə vaxt ayıra bilməyəcəyini fikirləşirdilər. Lakin heç nə dəyişmədi. Həzrət Əbu Bəkr رض özü üçün böyük bir lütf bildiyi bu xidməti də əvvəlki təvazökarlıqla yerinə yetirməyə davam etdi.³

Cünki Allah-Təalanın işlənən hansı saleh əməl hörmətinə qulunu sevib ondan razi olacağı yalnız özünə məlumdur. Bu

həqiqətin əksi olaraq: Allah- Təalanın qəzəbi də bəzən böyük, bəzən orta, bəzən də kiçik bir günahda təcəlli edə bilər. Bunun idrakı içində olan arif insanlara ən kiçik günahlar belə dağlar qədər ağır gələr. Qafillərə isə ən ağır günahlar belə sanki xoş musiqi kimi yüngül gələr. Onlar içinə düşdükleri səfaləti səadət zənn edəcək qədər qəflət sərəxosluğu içində ömür sürərlər.

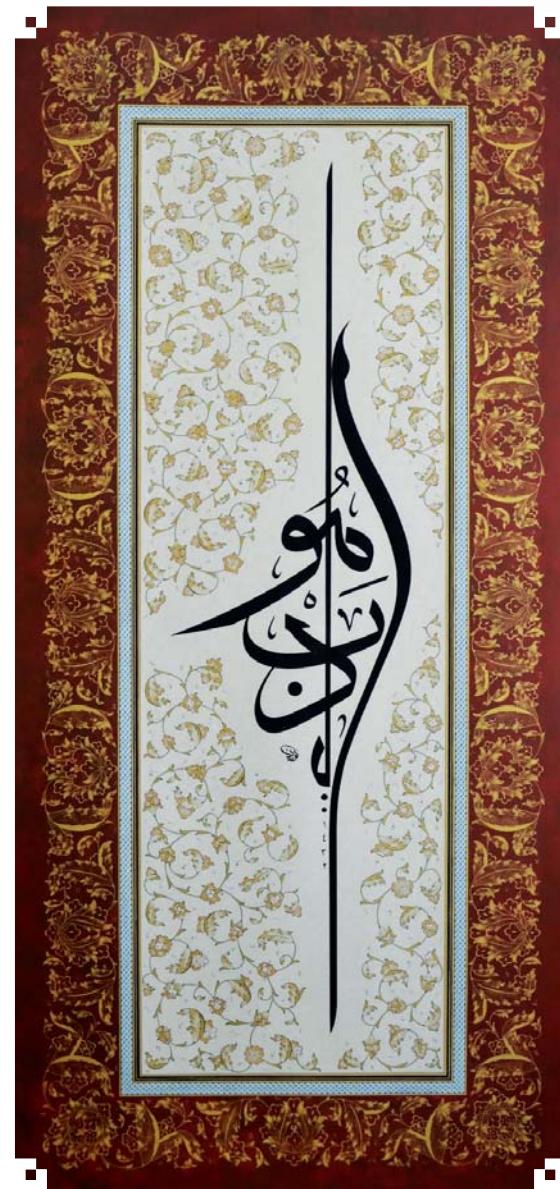
Əshabi-kiramdan **Abdullah ibn Məsud** belə deyir:

“Mömin işlədiyi günahı altında oturduğu və sanki hər an üstünə düşmə təhlükəsi olan bir dağ kimi görər. “Bu nəhəng dağ üstümə düşərmi”, - deyə təlaşlanar. Günahkar isə işlədiyi günahı burnunun üstündən uçan milçək kimi görər”. (Buxari, Dəavat 4; Müslim, Tövbə 3)

Ona görə də mömin günahlar xüsusunda da, savablar xüsusunda da böyük-kiçik demədən, lazımı həssaslığı göstərməli, bütün bunların imtahan olduğunu daim göz önündə tutmalıdır. Bütün məsələləri iman fərasəti ilə dəyərləndirməli, hər an həssas qəlblə Haqqqa qulluq etməlidir.

Bu baxımdan “hər gördüyüni Xızır, hər gecəni Qədr bilmək” düsturunu heç vaxt yadından çıxarmamalıdır. Zira insanların Allah qatındaki dəyərini Allahdan başqa heç kim bilməz. Haqq-Təala qiymət və üstünlüyü “təqva” şərtinə bağlamışdır. Təqva isə qəlbədir. Qəlbin pəncərələri yalnız Allaha açıqdır. İnsanların qəlbindən keçənləri bilmək mümkün olmadığı üçün Haqq qatında kimin daha üstün olduğu da məlum deyil. Ona görə də Allahın qullarına xor baxmaq dolayı yolla özünü digərlərindən üstün saymaq mənasına gəlir ki, bu hal əsla İslam əxlaqına uyğun deyil. Allah-Təala qullarını bu haldan çəkindirmək üçün belə buyurur:

“(Dalda) qeybət edib (üzdə) tənə vu-ran hər kəsin vay halına!” (əl-Huməzə, 1)

Əshabi-kiramdan **Abdullah ibn**

Məsud belə deyir:

“Mömin işlədiyi günahı altında oturduğu və sanki hər an üstünə düşmə təhlükəsi olan bir dağ kimi görər. “Bu nəhəng dağ üstümə düşərmi”, - deyə təlaşlanar. Günahkar isə işlədiyi günahı burnunun üstündən uçan milçək kimi görər”. (Buxari, Dəavat 4; Müslim, Tövbə 3)

*İnsanların Allah qatındaki dəyərini
Allahdan başqa heç kim bilməz.
Haqq-Təala qiyomat və üstünlüyü
“təqva” şərtinə bağlamışdır. Təqva isə
qəlbdədir. Qəlbən pəncərələri yalnız
Allaha açıqdır. İnsanların qəlbindən
keçənləri bilmək mümkün olmadığı
için Haqq qatında kimin daha
üstün olduğu da məlum deyil. Ona
görə də Allahın qullarına xor baxmaq
dolayı yolla özünü digərlərindən
üstün saymaq mənasına gəlir ki, bu
hal əsla İslam əxlaqına uyğun deyil.*

Rəsulullah -in bu bəyanları da bəhs etdiyimiz mövzuda mühüm ölçü mahiyətindədir:

“Saç-saqqalı bir-birinə qarışmış, nimdaş libaslı heç kimin etibar etmədiyi elə adamlar var ki, Allaha and içsələr, Allah andlarını boşça çıxarmaz” (Tirmizi, Mənaqib, 54/3854).

“Sizə cənnətliklərin kim olduğunu bildirimmi? Onlar həm zəif olduqları, həm də camaat tərəfindən zəif göründükləri üçün heç kimin əhəmiyyət vermədiyi, lakin “belə olacaq” deyə and içsələr, arzularını Allahın həyata keçirəcəyi kəslərdir...” (Buxari, Eymən 9, Təfsir 68/1, Ədəb 61; Müslim, Cənnət, 47)

Deməli, müsəlmanın vəzifəsi -kimliyindən asılı olmayaraq- Allahın qullarına qarşı hüsnü-zənn bəsləmək, ədəbli olmaq və gözəl rəftar etməkdir.

Digər tərəfdən, Quran və Sünədə xəbər verilənlər başda olmaqla imkan nisbətində davamlı dua etməyə çalışmalıyıq. Çünkü hansı duanın xilasımıza səbəb olacağı və ya kimin duası hörmətinə ilahi nemətə nail ola biləcəyimiz də məchuldur.]

Cəfəri-Sadiq həzrətlərindən:

“- Bizə nə oldu ki, dua edirik, amma duamız qəbul olunmur?”, - deyə soruşulduqda bu cavabı verir:

“- Çünkü siz tanımadığınız bir Zata dua edirsiniz!”⁴

[Mömin Rəbbinin qüdrət və əzəmətini təfəkkür etdikcə, **mərifətullah**dan nəsib almağa başlayar. Mərifətullah isə Allahı qəlbən və yəqinən tanımaqdır. İbadətlərin Haqq qatında məqbul olma dərəcəsi də qulun mərifətullahdan aldığı pay nisbətindədir. Necə ki, ayeyi-kərimədə buyurular:

“...Heç bilənlərlə bilməyənlər bir olarmı?..” (əz-Zumər, 9) Buradaki “bilmək” ifadəsiylə nəzərdə tutulan xüsus Allahı bilmək, yəni mərifətullahdır.

Həmçinin bəndə Rəbbini nə qədər taniya bilərsə, dua və yalvarışlarını da o nisbətdə artırar. Qulun Rəbbinə yaxınlığının və Haqq qatındaki qiymətinin təməlində də ixləs və səmimiyyətlə əda etdiyi ibadət və duaları yatır. Başqa bir ayeyi-kərimədə belə buyurular:

“(Rəsulum!) De ki: (Əgər qulluq və duanız olmasa, Rəbbim sizə necə qiymət versin?!” (əl-Furqan, 77)

Ona görə də arif olan möminlər həyatın pis-yaxşı anlarında daim dua halında yaşayarlar. Duadan uzaq qalmaq qu'lun Haqdan uzaqlığına işarədir. Əslində bütün günah və üsyənələrin təməlində də mərifətullahdan məhrumiyyət, yəni Haqq-Təaləni layiqincə taniya bilməmək nöqsanı yer alır.

Qasım bin Məhəmməd həzrətləri bir nəfərin:

“- Filankəs Allaha qarşı nə qədər də cürətlidir!”, - dediyini eşitdikdə, ona bu xəbərdarlığı etmişdir:

“- Allaha qarşı cürətli olmaq Adəm oğlunun həddi deyil! Ancaq onun haqqında: “- Allahı nə qədər də az tanır!”, - deyə bilərsən.”⁵

Ona görə də Haqqı tanıyan bir mömin Ona heçlik, yoxluq və acizlik duyguları içində dua etməyi özü üçün zəruri bir qulluq ədəbi bilər.

Həsən Bəsri həzrətləri buyurur:

“Dualarınızın qəbul olunmamasından qorxmuram, sizin dua edə bilməyəcək hala gəlməyinizdən qorxuram...”

Qəbul olunmadığı zənniyələ duanı tərk etmək şeytanın tələsinə düşməkdir. Mömin özünün açıq-aşkar düşməni olan şeytana qarşı dua silahını əsla əlindən yerə qoymamalı, könlündən daşan səmimi duaları dilindən salmamalıdır.

Dua Rəbbimizin əmri olduğu üçün əhəmiyyətli bir ibadət hökmündədir. Hətta bir hədisi-şerifdə belə buyurulmuşdur:

“Dua ibadətdir. İbadətin iliyi və canıdır. Allah qatında heç nə Ona dua etməkdən daha qiymətli ola bilməz. Allah özündən heç nə istəməyəni (dua etməyi özünmə siğışdırmağanı) əzaba düçər edər. Çətinlik və qılıqlı zamanında duasının qəbul olmasını istəyən kəs bolluq və rahatlıq zamanında da duanı çox etsin. Rəbbiniz Hayy və Kərimdir; bir bəndə əlini açlığı zaman onu boş qoymaz. Kimin ki, üzünə dua qapıları açılmışdır, deməli, ona hikmət qapıları açılmışdır. Dua rəhmət qapılarının açarı, möminin silahı, dinin dirəyi, göylərin və yer üzünüñ nurudur”. (Rudani, Cəmul-Fəvaid, 9219-20-21-22-25)

Bu nöqtəyi-nəzərdən dua qəbul edilsə də, edilməsə də hər halda mömin üçün faydalıdır. Çünkü bəzi dualar qəbul edilərək bəndənin həyatda ikən muradına çatmasına vəsilə olar. Bəzi dualara isə bir çox hikmətə görə qarşılıq verilməz. Belə duaların qarşılığı isə axırətə təxir edilərək, qulun uxrəvi mükafatların qazanılmasına vəsilə olar.

Ayeyi-kərimələrdə buyurulur:

“(Ya Rəsulum!) Bəndələrim Məni səndən soruşduqda söylə ki, Mən (onlara) yaxınam. Dua edib Məni çağırənин duasını qəbul edərəm...” (el-Bəqərə, 186)

“Rəbbiniz buyurdu: “Mənə dua edin, Mən də sizin dualarınızı qəbul edim! Mənə ibadət etməyi təkəbbürlərinə sığışdırmayanlar Cəhənnəmə zəlil olaraq girəcəklər!” (el-Ğafir, 60)

Xülasə, möminin vəzifəsi Rəbbimizin əmrinə tabe olaraq duaya möhkəm sarılmaqdır. Xüsusilə də Rəbbimizin qəbuluna ən yaxın zaman olan səhərləri dua, istigfar və zikrdən məhrum qalaraq keçirməməkdir.]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Bəndələrin ən xeyirlisi bu beş xisətin onda cəm olduğu kimsədir:

- 1) Yaxşılıq edəndə sevinər.
- 2) Səhv hərəkətinə görə istigfar edər.
- 3) Nemət verildiyi zaman şükür edər.
- 4) Bələya düçər olduqda səbir edər.
- 5) Haqsızlığa düçər olduqda əvf edər.”

[Cəfəri-Sadiq həzrətləri bu hikmətli nəsihətiylə kamil möminin əlamətdar xüsusiyyətlərinə diqqət çəkir. Bu tərifə görə bir mömin yaxşılıq etməkdən tərifi imkansız bir lezzət alar və saleh əməllər işləməyi böyük bir səadət bilər. Səhvə yol verdikdə isə dərhal tövbə edər, əsla səhvində israr etməz. Əksinə, xətada israr etməyin şeytani xisət olduğunu bilər. Bu səbəbdən səmimi peşmanlıqla qəlbində səhvini düzəltməyə çalışır.

Bunun yolu isə hədisi-şerifdə belə göstərilir:

"Harada olursan ol, Allahdan qorx və etdiyin pisliyin ardından dərhal bir yaxşılıq et, bu onu yox edər. İnsanlara gözəl əxlaq ilə rəftar et!" (Tirmizi, Birr, 55/1987)

Həmçinin kamil bir mömin Rəbbinin özü haqqındaki təqdirini, öz arzusundan daha qiymətli görər. Haqdan gələn acı və şirin təcəlliləri daim həmd, şükür və riza hali ilə qarşılıyay. Əslində bu hal elə qolbi hüzurun da ilk şərtidir. Necə ki, möminin bu xüsusiyyətini Rəsulullah ﷺ belə ifadə edir:

"Həqiqətən möminin vəziyyəti qibətə edilməyə və heyran olmağa dəyər. Çünkü hər hali onun üçün bir xeyir vəsiləsidir. Belə bir xüsusiyyət yalnız mömində var: Mömin sevinsə şükür edər, bu onun üçün xeyir olar. Başına bir bəla gəlsə səbir edər, bu da onun üçün xeyir olar". (Müslim, Zöhd, 64)

Yəni mömin həyat imtahanında qarşılaşdığı -xeyir və ya şər- bütün təcəllilərdən, uxrovı cəhətdən qazanchı çıxmağın səyi içində olmalıdır. Bu səbəblə də şəxsinə

qarşı edilən pislikləri və qüsurları Allah üçün xoş görməli, Allahın qullarını bağışlaya bağışlaya ilahi əvfə layiq hala gelməyə çalışmalıdır.]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:
"Xeyir əməllər yalnız bu üç xüsusla kamillik qazanar:

- 1) Qərar verilən kimi, səhlənkarlıq etməyib dərhal əda edildikdə,**
- 2) Edilən əməli kiçik sayıb mənlikdən uzaq qalmaqla,**
- 3) Riyadan qorunmaq üçün gizlində əda edilməsiylə!"**

[Xeyirli işlərdə tələsmək lazımdır. Çünkü Allahın razı olduğu bir işdə ləng hərəkət edib, səhlənkarlıq göstərilərsə, araya bir çox maneə girər. Nəfs və şeytan da insanı o xeyirli düşüncədən yayındırmaq üçün dayanmadan çalışır. O işdən uzaqlaşdırıa bilmədikdə, bu dəfə onun içini boşaldıb əcrini zay etmək məqsədilə riya, təkəbbür və ucüb kimi nəfsani məqsədlərlə bulandırmağa çalışır.

Saleh əməllərin ən böyük düşməni təkəbbür, lovğalıq və riyakarlıqdır. Bun-

lardan qorunmaq üçün görülən xeyir işi gizli saxlamaq lazımdır. Məcbur qalaraq aşkar şəkildə ifa edilən xeyirlərdə isə qəlbi qoruyub ixləsi zədələməmək lazımdır. Həmçinin görülən xeyir iş nə qədər böyük də olsa, hər zaman onu az və qeyri-kafi görmək də insanı təkəbbür, lovğalıq və ucübən qoruyan fəzilətdir.

Necə ki, ariflər “iki şeyi unut” demişlər:

1) Etdiyin xeyir-həsənatı unut ki, təkəbbür, lovğalıq və ucübə səbəb olmasın.

2) Sənə edilən pislikləri unut ki, ürəyində kin və ehtiras toxumları baş qaldırmasın.

Bunun müqabilində “iki şeyi də unutma” buyurmuşlar:

1) Etdiyin xəta və qüsurları unutma ki, tövbə və istigfarla məşgül olub nəfsinin qabarmasına mane olasan.

2) Sənə edilən yaxşılıqları unutma ki, vəfasız və nankor olmayasan.

Xülasə, bəndə əbədiyyət səfərində ən qiymətli azuqəsini məhv etməməsi üçün saleh əməllərinin üzərinə titrəməlidir. İxlas sirrinə böyük həssaslıqla riayət etmək lazımdır. Əks halda bir tərəfdən doldurmağa çalışdığı heybəsini, digər tərəfindən boşalar. Beləliklə də ilahi hüzura əliboş getdiyindən xəbəri olmaz.]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Dostluq/yoldaşlıq yalnız özünəxas ölçülərlə gerçəkləşir. Kimdə bu xislətlərdən birini və ya bir neçəsini görsən, bunu əsil dostluğun əlaməti qəbul et:

– Dostluq ölçülərinin ilki qeydsiz-şərt-siz (şəxsi mənfəət güdməkdən uzaq) sənə qarşı səmimi olmasınaidir.

– İkincisi, sənin çətin vəziyyətə düşməyini öz dərdi olaraq görməsi, sənin yaxşılıq və gözəlliyyini də öz yaxşılığı olaraq görməsidir.

– Üçüncüüsü, mal və sahib olduğu məqamın onu (yəni müttəvazi halını) dəyişməməsidir.

– Dördüncüüsü, imkanı daxilində olan heç nəyi səndən qışqanmamasıdır.

– Beşinciisi isə bütün bu xislətlərin hər birini özündə toplayar ki, o da fəlakət əsnasında səni tərk etməməsidir.”⁸

[Yaşadığımız axırzamanda çox adam mənfeət dostudur. Ona görə də dostluq sınağından keçməyib çətinliklərə yoxlanmadığı üçün şəxsiyyət və xarakterini bilmədiyimiz adamların dostluq iddialarına aldanmamaq lazımdır. Bu barədə Həzrət Ömər -in qoyduğu ölçüləri yaddan çıxarmamalıyıq:

“Bir adamin qıldıği namaza, tutduğu oruca baxmayın.

– Damışanda düz damışlığına,

– Nə isə əmanət edildiyi zaman əmanətə riayət edib-etməməsinə,

– Dünya ilə məşğul olarkən halal-harama diqqət etdiyinə baxın”⁹.

Bir nəfər Həzrət Ömərin yanında başqa birini tərifləyirdi. Həzrət Ömər ondan soruşdu:

“- Təriflədiyin adamlı yol yoldaşı olmusmü?”. Həmin adam:

“- Xeyr”, - dedi.

“- Ticarət kimi hansısa bir fəaliyyətiniz olubmu?”.

“- Xeyr”.

“- Yaxşı, səhər-axşam onunla qonşu oldunmu?”.

“- Xeyr”.

Bütün “xeyr” cavablarından sonra Həzrət Ömər belə dedi:

“- Ondan başqa heç bir ilah olmayan Allaha and içərəm ki, sən onu tanımirsan!”. Deməli, bir adam haqqında onun əsil kimliyini ortaya çıxaracaq olan bəzi müamilələrlə sınaqdan keçirmədən hökm verməmək lazımdır. Dost seçimində bu məsələ son dərəcə mühümdür.

Allah üçün sevəcək, Allah üçün tövsiyə edəcək, Allah üçün himayə edəcək və çətin günündə Allah rızası üçün əlindən tutacaq gerçək bir dosta sahib olan insan dünyanın ən qiymətli sərvətinə sahibdir. Əsil dost “yar olar, bar olmaz”, yəni

dostuna yük olmadığı kimi, onun yükünü yüngülləşdirməyə cəhd edər.

Əsil dost ulduzlar kimi ancaq qaranlıq düşəndə ortaya çıxar. İmkani nisbətində dostonun qara gününü işıqlandırmağa cəhd göstərər, onun dərdinə şərik olar.

Bu baxımdan firavan zamanlarda çay-qəhvə səhbətləri həqiqi dostluq zənn edilməməlidir. Əsas dostluq çətin zamanlarda görülən dostluqdur.

Əsil dost tapmaq son dərəcə çətin olduğu üçün möminin vəzifəsi əvvəlcə özünün həqiqi dost olmağa çalışaraq bu cür dostların çoxalması yolunda canlı bir nümunə olmağa çalışmaqdır.]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri Qurani-Kərim oxumağa başlamadan əvvəl tələffüz olunan “istiazə”nin, yəni “أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ : ۝İlahi rəhmətdən qovulmuş şeytandan Allaha sığınram” duasının həqiqətini belə izah etmişdir:

“(Həqiqi) istiazə Quran qiraətinə təzim olmaq şərtilə dili yalan, qeybət və iftiradan təmizləməkdir.”¹⁰

[Mömin dəstəmaz alarkən ağızını yuyub onu Qurani-Kərim tilavətinə və Haqqın zikrinə layiq olaraq zahiri təmizliyə qo-vuşturduğu kimi, yalan, qeybət, böhtan və bu kimi çirkin xasiyyətlərdən də tövbə, istigfar və gözyaşı ilə xilas olub qəlbini də mənəvi təmizliyə tabe tutmalıdır. Çünkü Qurani-Kərim əslində qəlb ilə oxunar. Qəlb təmizliklə oxunmayan Qurandan həqiqi mənada feyz və ruhaniyyət almaq mümkün deyil.

Həzrət Aişə anamızın bu xəbərdarlığı nə qədər ibrətlidir:

“Nə qəribədir ki, insan müsəlman qardaşı haqqında işlətdiyi çirkin sözdən ötrü deyil, yediyi halal logmadan ötrü ağızını yuyur!”.

Həqiqətən qəlb pis və çirkin xasiyyətlərlə çirkləndikdən sonra bədəni və zahiri görünüşü təmizləyib bəzəməyin heç bir mənası qalmaz. Necə ki, İstanbulun qədim hamamlarından birinin kitabəsində bu mənalı beyt yazılmışdır:

Tiynətin napak isə, xeyir umma sən gər-mabədən,

Öncə təthiri qəlb et, sonra təthiri bədən!..

Yəni “Pis xasiyyətli və çirkin xarakter sahibi sənsə, hamamdan bir xeyir gözləmə! Həqiqi mənada təmizlik istəyirsənsə, əvvəlcə qəlbini, sonra da bədənini yu!..”

Böyük Haqq dostlarından İbrahim bin Ədhəm həzrətləri bir gün sərxoşluqdan yol kənarında yatıb qalan bir əyyaşın murdar qoxulu və natəmiz ağızını yumuşdu. Bunu nə üçün etdiyini soruşanlara da:

“- Əgər Uca Allahı zikr etmək üçün yaradılan dili və ağızı natəmiz qoysayıdım, hörmətsizlik olardı”, - demişdi.

Sərxoş ayıldıqda ona:

“- Xorasanın zahidi İbrahim bin Ədhəm sənin ağızını yudu”, - dedilər. Bu vəziyyətdən utanan əyyaşın qəlbini qəflətdən oyandı və:

“- Elə isə mən artıq tövbə etdim”, - dedi.

Bu tövbəyə səbəb olan İbrahim bin Ədhəm həzrətlərinə yuxuda Haqq qatın-dan belə səs gəldi:

“- Sən Bizim üçün onun ağızını yudun, Biz də sənin üçün onun qəlbini yuduq!..”]

Allah-Təala hər birimizi zahiri və batini təmizliyə müvəffəq eyləsin. Razı olduğu bir qulluq həyatı yaşayıb hüzuruna qəlbisi-səlim ilə, yəni mənən təmizlənmiş bir qəlb ilə çıxa bilməyi nəsib etsin.

Amin!..

1. Əbu Talib Məkki, *Qutul-Qulub*, I, 347; Qəzzali, *İhya*, IV, 49.
2. Qəzzali, *İhya*, IV, 49.
3. Bax. Süyuti, *Tarihu'l-Hulefa*, s. 80; Sarıçam, *Hz. Ebu Bekir*, s. 82.
4. Quşeyri, *ər-Risala*, II, 424-425; Hani, *əl-Hədaiq*, s. 130.
5. İbn Asakir, *Tarixu Diməşq*, c. 49, s. 180.
6. İbn Şəmsul-Xilafə, *əl-Adabün-Nafia*, s. 14.
7. Əbu Nuaym, *Hilyə*, III, 198.
8. Safədi, *əl-Vafî bil-Vəfəyat*, Beyrut 1420, XI, 100.
9. Beyhəqi, *əs-Sünənul-Kübəra*, VI, 288; *Şuab*, IV, 230, 326.
10. Bursəvi, *Ruhul-Bəyan*, X, 515, [ən-Nəhl, 100].

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:
“(Ya Rəsulum!) Hər hansı bir yerə getdikdə, (namaz vaxtı) üzünü Məscidülhərama (Kəbəyə) tərəf çevir! Çünkü Rəbbin tərəfindən göstərilən bu qiblə haqdır. Allah gördüyüünüz işlərdən xəbərsiz deyildir. (Ya Rəsulum!) Haradan (səfərə) çıxsan, (namaz vaxtı) üzünü Məscidülhərama tərəf çevir! (Ey müsəlmanlar!) Harada olsanız, üzünü o tərəfə döndərin ki, (özlərinə) zülm edənlərdən başqları sizə irad tutmasınlar. Siz onlardan deyil, Məndən qorxun; Mən də sizə olan nemətimi tamamlayım (artırıım) ki, siz haqq yolu tapasınız” (Bəqərə, 149-150).

Sadəcə yer üzü deyil, bütün aləmlərə rəhmət və bərəkət mənbəyi olan Kəbənin və bütün aləmlərin Rəbbi olan Allah-Təalaya şükürlər və həmd-sənalar olsun. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Haqqın Rəsulu Muhəmmədə salət və salam olsun. İlahi rəhmətin sonsuz xəzinələrindən sözüllən bu dərin mənaların dərk edilməsi, yaşanması və yaşadılması üçün xəlq edilən Adəm övladları yerlərin, göylərin yüklənməkdən çəkindikləri məsuliyyətə sahib çıxaraq Uca Allaha qulluq etmək şərəfinə yiylənmişlər. Bu şərəfi uca tutmaq hər birimizin ən ümdə vəzifəsi olmalıdır. Bu incəliyi araşdırın müəlliflərdən birinin ifadəsi ilə Adəm (ə.s) ilə Həvva anamızın və onların nəs-

*Quran, kainat və insan əlaqəsində
önəmli bir yeri tutan insan övladının
hər bir hərəkəti, hər bir əməli yer
üzünə, hətta kainata təsir edəcək bir
incəliklə ilahi qanunlar çərçivəsində
tərtib edilərək istəsək də, istəməsək
də bizi yükləndiyimiz əmanətin
haqqını verməyə məcbur edir.
Əgər yer üzərindəki məxluqatın
hamısı Quranda olan həqiqətlərdən
xəbərdardırsa, onda insan övladının
qulluq məsuliyyətindən boyun
qaçırmaga heç bir haqqı yoxdur.*

lindən gələn və yer üzərində yaşayacaq bütün insanların daşıyağı şərəf, əsas düşmənləri olan şeytanın bütün əziyyət və hiylələrinə nəfslərinin üşyanına sinə gərərək Uca Allahın əlaqını, yəni yerin və göylərin yüksəlməkdən çəkindiyi o böyük əmanəti qorumaq olacaqdır. İlahi əlaqa yiyələnmək və onu layiqincə uca tutmaq isə Allahın əlamətlərinə, yəni ibadət nişanələrinə xüsusi bir saygı və sevgi göstərməklə əldə ediləcək bir başarıdır. Uca Allah Kəbəni yerdən ərşə qədər yüksələn və bütün məxluqatın ibadət və itaət məqsədi ilə təvaf etdiyi bir maddi və mənəvi cazibə mərkəzi olaraq bina etmişdir. Məscidül-Həramda qılınan bir namaz digər yerdə qılınan namazdan 100.000 dəfə fəzilətlidir. Məkkə və Onun qəlbi olan Kəbənin dəyərini anlamayaq Allah dərgahındakı qiymətini bilməklə qulluq əhdimizi layiqincə həyata keçirə bilərik. Ləbbeyk Allahummə ləbbeyk. Ləbbeyk lə şərikə ləkə ləbbeyk. İnnəl həmdə və nimətə ləkə vəl mülk. Lə şəri- kə lək (Təkrar-təkrar ibadət sənədir. Al-

lahım, təkrar-təkrar ibadət sənədir. Heç bir ortağın yoxdur. Təkrar-təkrar ibadət sənədir. Şübhəsiz, həmd və nemət Sənə məxsusdur. Mülk də Sənindir. Heç bir ortağın yoxdur)- deyə təlbiyə gəti-rən ümrə və həcc ziyarətçilərinin söylədikləri kəlmələrin bu mübarək məkannda qazandığı dərəcə necə də diqqətə layiqdir. Bu barədə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: «*Təlbiyə gəti-rən hər bir müsəlmanın sağında və solunda olan daş, ağac və torpaq onunla birlikdə təlbiyə gətirməkdədir. Bu durum (sağ və solunu göstərərək) bu və bu istiqamətdə yer üzünün son hüduduna qədər davam edər*» (Tirmizi, Həcc, 14).

Göründüyü kimi, Quran, kainat və insan əlaqəsində önəmli bir yeri tutan insan övladının hər bir hərəkəti, hər bir əməli yer üzünə, hətta kainata təsir edəcək bir incəliklə ilahi qanunlar çərçivəsində tərtib edilərək istəsək də, istəməsək də bizi yükləndiyimiz əmanətin haqqını verməyə məcbur edir. Əgər yer üzərindəki məxluqatın hamısı Quranda olan həqiqətlərdən xəbərdardırsa, onda insan övladının qulluq məsuliyyətindən boyun qaçırmaga heç bir haqqı yoxdur. Hz. Ömərin (r.a) nəql etdiyi bu hadisə söylədiklərimizə ən layiqli sübutdur: «*Süleym oğullarından biri böyük bir kərtənkələ ovlayıb Peyğəmbərimizin yanına gəldi və:*

- *Lat və Uzzaya and içirəm, bu kərtənkələ inanmadıqca mən də sənə iman gətirmərəm, - dedi. Bundan sonra Allah Rəsulu (s.ə.s):*

- *Ey kərtənkələ, kimə qulluq edirsən? -* deyə soruşdu. Kərtənkələ ədəbi bir ərəbcə ilə:

- *Buyur, Ya Rəsulallah, əmrinizə tabeyəm. Mən səmada ərşə, yerdə səltənəti, dənizdə yolu, Cənnətdə rəhməti və cəhənnəmdə əzabı olan Allaha ibadət edirəm, - dedi. Rəsulullah:*

- O halda, mən kiməm?- deyincə kərtənkələ:

- Sən aləmlərin Rəbbi olan Allahın Rəsulusan, peyğəmbərlərin sonuncususan. Səni təsdiq edən xilas olar, səni yalanlayan məhv olar,- deyə cavab verdi. Bunları seyr edən o adam böyük bir eşq və həyəcanla:

- Şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. Sən Allahın gerçək peyğəmbərisən. Vallahi, gəldiyimdə yer üzərində ən nifrət etdiyim kəs sən idin. (Əslində bu nifrət şeytan və nəfsin işbirliyində insanı ilahi həqiqətlərə qarşı kor və lal davranışına vadar edən və əlac edilmədiyi təqdirdə insanı əbədi əzaba sürükləyən bir bədbəxtçilikdir). *Amma indi səni özümdən və uşaqlarından daha çox sevirəm. Batinimlə, zahirimlə və bütün əzalarımıla sənə inandım»* (Heysəmi, VIII, 293).

Deməli, batinimizlə zahirimizlə və bütün əzalarımızla Allaha və Onun Rəsuluna inanmalı və Rəbbimizə qulluğumuzu da bu müstəvidə qurmaliyiq. Yalnız bu halda nəfsin, şeytanın və dünyanın pərdələmiş olduğu ilahi möhtəşəmlilikləri, xüsusən də, Kəbənin həqiqətini duymaq, anlamaq və yaşamaq mümkündür. İnsan övladının Uca Allahı tanıyıb bilmə və ona qulluq etmə təhsilinə nail olması, olduqca ağır və ciddi olan dünya imtahanını müvəffəqiyyətlə yekunlaşdırmağa yönələn bir uğurdur. Təbii ki, ilahi zikri qəlbə daima diri tutmaqla, onunla həmhal olmaqla Kəbəni və kainatı bürümuş olan şükür və həmd-səna sədalarını duymaq mümkündür. Uca Allah bütün məxluqatı və kainatı bürümuş olan Rəbbani zikrin mahiyyətini Qurani-Kərimdə belə xəbər verir:

«Yeddi göy, yer və onlarda olanlar (bütün məxluqat) Allahı təqdis edir. Elə bir şey yoxdur ki, Allaha tərif deyib Ona şükür etməsin, lakin siz onların (dillərini bilmədiyiniz üçün) təqdisini anlamazsınız. (Allah) həqiqətən, həlimdir, bağışlayandır!» (Isra, 44)

Bu kainatın kiçik modeli olan insan vücudu da qəlbə lətaifləri ilə birgə kainatı bürümuş olan zikrin ritminə köklənməli və onunla həməhəng olma halına can atmalıdır. Büyük İslam alimlərindən Əsəd Ərbili həzrətləri bu məqamı necə də canlı olaraq dəyərləndirir:

«Allah-Təala qəlb gözünüzü nurlandırsın və necə ki, gül yarpağının hər zərrəsində gül suyu mövcuddursa, sizin qiymətli vücudunuzun hər zərrəsini də məhəbbət və daimi zikrin xoş qoxusu ilə gözəlləşdirsin. Amin»

Artıq zahiri ilə, batini ilə, bütün vücudu ilə ilahi zikrə qurşanmış Adəm övladı ilahi işaret və həqiqətlərin yer üzərində təmsilçisi olan Kəbənin və Hz. Muhəmmədin (s.ə.s) aləmlərə rəhmət olan nur çəsməsindən doya-doya qidalana bilər. Səhabə nəslinin qulluq təcrübəsi Quran, kainat və insan əlaqəsinin sinələrdə yaşlanmış və yaşıdalması üçün əmanət olaraq bizlərə ötürülən ən təsirli nümunəsidir.

Sami həzrətləri bu nümunənin yaşadılması yolunda canlılıq qazanan diri qəlb sahiblərini öyməklə birgə insanı cəhən-nəmin əbədi qaranlıqlarına qərq etmə təhlükəsi daşıyan ölü qəlbə sahib olmaqdan qurtulmağa səsləyir:

«Həqiqi həyat sahibi ancaq qəlbə diri olan kimsədir. Çünkü qəlb beytullahdır (Nəzərgahı-ilahidir). Orada Allah məhəbbəti və zikri yoxsa, o qəlb ölüdür.

Əgər batini beytullahımız olan qəlbimiz ölüdürsə, onda zahiri beytullahımız olan Kəbə bizim üçün ... Allah mühafizə etsin.

Ya Rəbb! Ey əbədi dirilik sahibi Hayy və Qəyyum olan Allahım! Uca lütf və mərhəmətinlə batini və zahiri beytimizi dirilt! Amin.

O GÜNÜ UNUTMADIQ

Bakının ən yüksək nöqtələrindən birində hər bir azərbaycanlı üçün müqəddəs and yerinə çevrilmiş bir yer var. Bu, 20 Yanvar qurbanlarının və Ermənistanın hərbi təcavüzünə qarşı döyüşlərdə həlak olanların dəfn edildiyi Şəhidlər Xiyabanıdır. Hər il yanvarın 20-də yüz minlərlə insan Vətənin azadlığı və suverenliyi uğrunda canlarından keçmiş Azərbaycan oğul və qızlarının əziz xatirəsini ehtiramla yad etmək üçün buranı ziyarət edir. Ziya-rətə gələnlər g ü n a h k a r və susqun baxışlarla

şəhidlərin məzar daşındaki şəkillərinə baxırlar. Şəhidlər Xiyabanında isə sıra ilə düzülmüş məzarlar dil açıb, soyuq, qarlı-qışlı bir gecədən – 20 Yanvar faciəsindən danışırlar:

“O gün Bakının küçələrində insan qanı axırdı və şəhər əhalisi küçələrə axışib ağlaya-ağlaya gedəcəyi yeri bilmirdi. Gullə səsləri hər yeri bürümüşdü və yollarda düşmənin heybətli tankları amansızcasına qarşısına çıxanı güllələyirdi. Düşmən gülləsinə tuş gəlmək şəhər camaati üçün gözlənilən bir hadisə idi. Biz şəhidlər də həmin gün o insanların arasındaydıq və düşmənlə mübarizə aparırırdıq. Silahsız, amma vətənpərvər bir insan kimi düşmə-

nin üstünə húcüm çəkirdik. Həmin gün düşmən bizim millətin mərdliyinə şahid oldu.

Şəhərdə vəziyyət çox çətinləşmişdi, telefon naqillərini qırmışdilar və teles-tudiya blokunu partlatmışdilar. Qohum-əqrəba bir-biri ilə əlaqə saxlaya bilmirdi, hər kəs öz canını xilas etmək üçün yollar axtarırıdı. Artıq bir neçə saat dayanmadan atılan güllələr və tankların altında əzilən insanlar şəhərin küçələrində ayağa dolaşırıdılar. Ölənlər tanınmaz hala gəlmışdilər. Artıq bir saat idı ki, ölenlərin sayı dayanmadan çoxalırdı. Həmin gün ailə həyatı quranların içərisində İlhamla Fərizə də var idi. Onlar həmin gün çox sevinmişdilər və həyatdakı arzuları bir-birlərinə qovuşmaq idı. Amma bu qovuşmaq arzusu onlar üçün bir məzarda əbədilik oldu.

Neçə-neçə yaralı insan xəstəxanalarda can verirdi və şəhərin dəhşətli mənzərəsi ölkədə elə bir rayon, elə bir kənd qalmamışdı ki, onu sarsıtmassın. O gün hər kəs ağlayırdı və səhərin açılmasını səbirsizliklə gözləyirdi. Bu, şəhərin açılan ilk səhəri idı ki, küçələrində şəhid cəsədləri var idi və insanlar qərənfil güllərini onların üstünə qoyurdular. Analar "Ağla, qərənfil, ağla!" deyirdilər. Şəhid anaları övladlarının ölüm cəsədini qucaqlayıb göz yaşlarını axıdırdılar. O gün xiyabana şəhidlər yola salınırdı və ölenlərin içində naməlum insanlar da var idi. Bəlkə də, onların indiyədək valideynləri bilmir ki, övladları şəhid olub..."

Azərbaycan xalqının başına o qədər faciələr gəlib ki, hansını qoyub hansını yazasan. Təqvimin hər ayında Xocalının, Şuşanın, Zəngəzurun, Laçının və s. rayonların işgal olunması və 20 Yanvar faciəsi sevincimizi unutdurub dərdlərimizi təzələyir, yenidən göz yaşları ilə o günləri xatırlayıb ağlayırıq. Bir vaxtlar ən çox sev-

1990-cı ilin yanvar qırğını nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədi. Həmin dəhşətli gecədə həlak olan vətən oğulları Azərbaycan tarixinə parlaq səhifə yazdırılar, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açdır...

diyimiz qərənfilləri də şəhidlərin məzarı üstə qoyub "Ağla, qərənfil, ağla!" deyirik.

Şəhid verən bir ananın göz yaşına baxmaq çox çətindir. Axı, o ana övladını gələcək üçün böyüdürdü, ümidi də ona bağlamışdı, övladının kölgəsinə sığınacağı günü gözləyirdi, amma indi ona xatirə qalan cəsədi qara torpaqda yatan qara daşlı bir məzardı.

20 Yanvar faciəsi tarixə qara hərflərlə yazılın bir gündür. O günü görənlər danışırlar: -1990-cı ilin 20 yanварında keçmiş Sovet dövlətinin ölüm maşını tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı törədilən qətlər insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi bəşər tarixində qara səhifə olaraq qalacaqdır. Çünkü bu hadisəni tarixdən silmək qeyri-mümkündür.

1990-cı ilin yanvar qırğını nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədi. Həmin dəhşətli gecədə həlak olan vətən oğulları Azərbaycan tarixinə parlaq səhifə yazdırılar, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açdır...

90 YAŞLI İRFAN OXUCUSU MƏHƏRRƏM RÜSTƏMOV

- Ağsaqqal, zəhmət olmasa özünüüzü təqdim edin.

- Mən 1923-cü ildə Şamaxı rayonunun Dərə kəndində anadan olmuşam. 7 illik təhsilimi Qızılburun kəndində almışam. O vaxt vəziyyət ağır olduğundan və müəllim çatışmazlığından 7 il oxuduqdan sonra müəllim işləmişəm. Eyni zamanda təhsilimi Ələt qəsəbəsində davam etdirirdim. 1942-ci ildə məni Qızılburun kənd

orta məktəbinə direktor vəzifəsinə təyin ediblər. 1948-ci ildə isə Bakı Pedoqoji məktəbini qiyabi bitirmişəm. Oranı bitirdikdən sonra Qızılburun məktəbinə direktor vəzifəsinə təyin edilmişəm. Direktor vəzifəsinə təyin edildikdən sonra 1956-ci ildə isə BDU-nun tarix fakültəsinin ilk məzunlarından olmuşam. Həmin ildən sonra Atbulaq kəndinin orta məktəbinə direktor təyin olunub bu vəzifədə 15 il çalışmışam. 1992-ci ildən sonra Qızılburun məktəbində direktor müavini vəzifəsində işləmişəm. Yetirmələrimdən beş nəfəri elmlər doktoru, professor və iki nəfəri isə dövlət mükafatı laureatıdır. Yüzlərlə tələbəm ali təhsil alıb. Mətbuatda elmi və publisistik yazılarla çıxış etmişəm. "Hacıqabuldan çıxan yollar" adlı kitabda rayon fəalları kimi mənim də adımı çəkilir. Respublika səviyyəli konfranslarda və VIII Müəllimlər Qurultayında iştirakçı olub mərhum liderimiz Heydər Əliyev ilə görüşmüşəm. Qızılburun kəndində yeni tikilmiş orta məktəbin açılışında Prezidentimiz İlham Əliyev və Azərbaycanın Birinci Xanımı Mehriban Əliyeva ilə də görüşüm olub. Ali kateqoriyalı müəlliməm, Təhsil Nazirliyinin Fəxri Fərmanını və təşəkkürlərini almışam. Arxa cəbhə əmək və müharibə veteraniyam. 1997-1998-ci ildə ilin ən yaxşı müəllimi adına layiq görülmüşəm. El ağsaqqalı kimi rayonda hörmət qazanmışam. Məni Rayon Ağsaqqalar Şurasının sədri seçiblər. Bunların hamısını qazanmaq üçün böyük əmək sərf

etmişəm. Allaha şükürler olsun ki, məni hər işdə müvəffəq edib. 2005-ci ildən iş fəaliyyətimi dayandırmışam.

- Ateizmin məcburi təbliğ olunduğu dövrə müəllim olmusunuz, amma biliyimizə görə Quran da oxuyursunuz. Sizdə Qurani-Kərim oxumağa maraq necə yarandı?

- O vaxtlar rayonumuzda Quran oxuyanların sayı az idi və bizə adət-ənənələrimizi unutdurmağa çalışırdılar. Mən isə bir ziyalı kimi həmişə xalqımızın gələcəyini düşünürdüm. Fikirləşirdim ki, əgər biz İslamdan uzaqlaşsaq, adət-ənənələrimizdə köklü dəyişikliklər olacaq. Atam Səftər, anam Əpriz dövrün çətinliklərinə baxmayaraq namaz qılan insanlar olublar və mənə də namazı onlar öyrədiblər. Amma mən həmişə heyfislənirdim ki, onlardan Quran oxumağı öyrənə bilmədim. Quran oxumağı ilk dəfə müəllim yoldaşından öyrənmişəm, sonra mütaliələrim sayəsində Quranı tam oxumağa nail oldum. Müharibə illərində və insanların çətin vəziyyətində camatımız üçün əlimdən gələni edirdim, gənclərə yol göstərirdim. Vətən uğrunda şəhid olan həmyerlilərimizin dəfn mərasimlərində iştirak edib Quran oxumuşam. Müstəqillikdən sonra ölkəmizdə İslamın yenidən dirçəlməsində Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin çox böyük rolü olub.

- Bir ağsaqqal, ziyalı müəllim kimi bu gün cəmiyyətimizdəki dini vəziyyət sizi qane edirmi?

- Əlbəttə, qane edir. Bu gün istədiyin dini məlumatı əldə etmək çox rahatdır. Bir vaxtlar islami qaydalar ağızdan-ağıza öyrənilirdi, indi isə onun elmini aşdırmaq və onu daha da dərindən öyrənmək çox rahatdır. Müasir dövrdə yetişən ilahiyyatçılarımızı və məscid imamlarını dəstəkləyirəm ki, onlar dini xalqa sağlam çatdırıb insanları düzgün maarifləndirsinlər. Şükür ki, biz müsəlma-

nıq, vətən, millət sevgisini də bizə dinimiz öyrədir və ona görə də biz vətən uğrunda ölənlərə şəhid deyirik. Əgər biz müsəlman olmasaydıq, gələcəyə ümid bəsləməyə gücümüz qalmazdı. Bu gün ölkəmizdə eşidilən azan səsi sübut edir ki, ölkəmizin dini vəziyyəti çox yaxşıdı və indiki vəziyyət məni çox sevindirir. Dövlət rəhbərlərinin də ölkəmizdə İslamin geniş yayılmasına göstərilən qayğı və bir çox rayonlarda tikilən məscidlər, təmir olunan abidələr bunun bariz nümunəsidir. Yeri gəlmışkən bu gün Qızılburun kəndində yeni məscidin tikilişi məni çox sevindirir.

- Bəs, gələcək nəslin nümayəndəsi olan gənclərimizi necə görmək istəyerdiniz?

- Bir vaxtlar arzuladığım gələcək nəсли, demək olar ki, istədiyim şəkildə görürəm. Bugünkü elmin, təhsilin inkişafı göz qabağındadır, oxuyub öyrənən insana heç nə mane olmur və indiki dövrdə arzu etdiyin həyatı yaşamaq çox rahatdı. Mən heç vaxt istəmərəm ki, Azərbaycan gənci Allahın yolundan uzaqlaşsın. Mən həmişə istəyərəm ki, Azərbaycan gənci Allahı, dinini sevən bir gənc olsun. Vətənini, valideynlərini və övladlarını sevsin. Həmişə Allahdan ölkəmizə bu cür gənclər azrulamışam. İslam əxlaqi ilə tərbiyə alıb heç vaxt Allahın yolundan uzaqlaşmasınlar.

- Son söz olaraq “İrfan” oxucularına nə demək istəyərdiniz?

- Cox sağ olun ki, sayib məni ziyrət etdiniz. “İrfan” mənim ən çox sevdiyim jurnallardan birdirdir. Hər sayını səbirsizliklə gözləyirəm. Maraqla oxuyub, sizdən çox şey öyrənirəm. “İrfan” jurnalının oxucuları ilə də ürək sözlərimi bölüşüb demək istəyirəm ki, oxusunlar, öyrənsinlər. Hz. Peyğəmbərin yolunu tutub onun əxlaqi ilə yaşasınlar.

- Dəyərli vaxtinizi bizə ayırdığınıza görə sizə təşəkkür edirik.

- Mən də sizə təşəkkür edirəm.

Səni Sevirəm

twitter

Ən kiçik hekayə adı altında bir ömürdə yaşananlar bir twitə sıqışdırıla bilirsə, deməli, ifadələri çox uzatmaq lazım deyil. Elə mən də çox yazmaq istəmirəm. Yazdıqlarımın çox görünüb oxunmayacağından qorxuram. Çünkü özüm də böyük yazıları oxumaq istəmirəm. Bəlkə də bu, böyük yazıarda bəsit fikirlərə tez-tez rast gəldiyimə görədir. Amma nə qədər belə fikrləşsəm də, elə bu mövzunu da kifayət qədər böyük yazmaq məcburiyyətindəyəm. Çünkü çox şeyin narahatçılığı ilə yaşanan bir dünyada az yazmaq elə bil mümkünüsüz görünür. Elə burda dərdimi təzələməmək üçün bir nöqtə qoyub keçmək istəyirəm məsələnin əsas hissəsinə.

Bəli, əziz oxular! Qış aylarında günlər qısaldığı kimi ömrümüzdəki illər və aylar da qısalmağa başladı. Günlərin necə gəlib keçdiyini bilmədən illər illərə calındı. Ömrümüzdə sadəcə zamanlar deyil, fikirlər, düşüncələr, xəyallar və deyəcəyimiz sözlər də qısalmaq məcburiyyətində qaldı. Beyinlərimiz çoxluqları həzm etməz oldu. Bir kiçiyin içərisində yüz böyük toplandı. Kiçiklərdən böyüklər, böyüklərdən kiçiklər hasıl etməyə başladıq. Valideynlərimizə verdiyimiz dəyər, ailəmizə ayırdığımız vaxt, dostlarımız arasındaki ünsiyyətimiz azaldığı kimi, paşağımızı qarşımıza qoyub özümüzlə başbaşa qalmağımıza da imkan tapmaz olduq. Bütün böyüklər xirdalanıb kiçik hissələrə

parçalandı. Büyük dediyimiz bir dünya var idi, onu da əlimizdəki telefonlarda kiçildib qarşımıza qoymalar. Hələlik ən böyük Allahdır deyirik. Buna da nə qədər şükür etsək yenə də azdır. Ancaq Ona da ayırdığımız vaxtı kifayət qədər azaltdıq. Tək ona ünvanladığımız sevgini ona çatana qədər dünyadakılara payladıq. Ona doğru atığımız hər addımda bir şeyimizi istədilər. Bir sevgili üçün bütün sevgililəri verdik. Amma göstəriş və riya üçün oldu bunlar hamısı. Zahirdə özümüzü hər şeydən uzaq göstərib, qəlbimizdə yüz əllə yapışdıq fani sevgililərdən. Açıqda şeytana lənət oxuyub, gizlində onun yaxın sirdəşinə çevrildik. Bu gedislə Ona çatdığımızda bəlkə də, ortaya qoyacaq bir şeyimiz olmayıcaq.

Bu minvalla uzun məqalələr, qalın kitablar, geniş müzakirələr canımızı sıxdı. Hər şeyi qısa və öz görməyə çalışdıq. Demək istədiklərimizi o qədər ürəyimzdə saxlayıb məhv etdik ki, bir gün söz deyiləcək vaxt gəldiyində deməyə heç nə tapmadıq. Unutduqca unutduq və bir daha unutduqlarımızı xatırlaya bilmədiq. Elə bir vəziyyətə qaldıq ki, özümüzün unudulmasını istəməsək də biz də başqaları tərəfindən rahatlıqla unudduq. Qəribə də orasıdır ki, bütün xırdalıqları bütöv əldə etmədiyimiz halda min bir əzabla bütövləşdiriyimiz xırdalıqları birdən və rahatlıqla itirdik. Bütün bunlardan sonra elə bir vəziyyətə gəldik ki, fəaliyyətlərimizi 140 işarədən ibarət olan bir twitdə siğdırmağa məcbur etdilər. Bununla da elit təbəqəyə mənsub olduğumuzu söylədilər. Biz də inandıq. Başımızı aşağı salıb hamı necə edir biz də elə etdik. Sən demə hamı elə etmirmiş, bizə onu elə göstərənlər böyük işlər görüb azını paylaşıdlar bizimlə, biz isə elə bildik ki, az yazmaq üçün az iş görmək lazımdır. Bəlkə də bu qısa twitlərlə bizə çox şey demək istədilər, amma biz anlamadıq. Qısa ifadələrlə çatdırmaq istədiyimiz fəaliy-

Yazılan məktublar yarımcıq göndərildi. Sevgilinin sevdiyinə söyləyəcəyi sevirəm kəlməsi 140 işarədən ibarət olan bir twitin əlavə yeddinci işarəsi olduğuna görə göndərilmədi. Sevənlər arasında ayrıılıqlar, duygular arasında ziddiyyətlər, inamlar arasında güvensizliklər elə bundan sonra başladı. Özümüzü yaxşı göstərmək üçün bəzəkli sözlərlə bəzəmək istədik profillərimizi, amma qoymadılar.

yətlərimizin əhatə dairəsi də azalmağa başladı. Gördüyüümüz işlər cılızlaşdıqca, onu ifadə etdiyimiz sözlər də öz-özlüyündən cılızlaşdı. İnsanlar bir-birini izləməyi, özlərini unudub başqalarının işvələrini saymağı daha maraqlı gördülər.

Yazılan məktublar yarımcıq göndərildi. Sevgilinin sevdiyinə söyləyəcəyi sevirəm kəlməsi 140 işarədən ibarət olan bir twitin əlavə yeddinci işarəsi olduğuna görə göndərilmədi. Sevənlər arasında ayrıılıqlar, duygular arasında ziddiyyətlər, inamlar arasında güvensizliklər elə bundan sonra başladı. Özümüzü yaxşı göstərmək üçün bəzəkli sözlərlə bəzəmək istədik profilərimizi, amma qoymadılar. Yaxşı olan hər şeyi etmək istədiyimizdə qarşımıza qoyulan sədlər yazmaq istədiyimiz kəmələrin qarşısına da qoymıldı.

Hətta namazlarımızı da qısaltmağa, namazlarda oxuduğumuz surələrin də qisalarını seçməyə başladıq. Bu cılızlıqla hara gedirik bilmirəm, amma bir onu bilirəm ki, əməllərimizə verilən qiymətlər də cılız olarsa, vay onda bizim halımıza. Bir twit qədər qısa ömrümüzdə, bir ömür qədər uzun tiwtləri dolduracaq kiçik gördüyüümüz əməllərdən böyük savablar qazanmaq ümidi lə....

1 + 3

Adam

Azərbaycanda İntiqam adlı bir çox tələbəm oldu. Görəsən, nə üçün atalar övladlarına İntiqam adı qoymaq ehtiyacı hiss edirlər? Həzrət Əli və Fatimə anamızın ilk övladı dünyaya gəldikdə Allah Rəsulu ona nə ad verdiklərini soruşmuş və Hz. Əlinin "Hərb" adı verdiyini söyləməsi üzərinə bu adı dəyişərək "O, Həsəndir", - demişdi. Həzrət Əlidən gələn rəvayətə görə eyni hal ikinci oğlu Hz. Hüseyn və üçüncü övladı Muhammedin doğulanda da yaşanmışdır. Yəni Allah Rəsulu yeni doğulan uşaqlara gözəl ad verməyə bu qədər əhəmiyyətlə yanaşırdı...

Can Azərbaycanda 11 il yaşadım. Körpə bir uşaq üçün ana südü nə ifadə edirsə, Azərbaycan da mənim üçün elə oldu. İndi isə uşaqlıq illərimi əl-ayağımı qırmamaq üçün Piri-Türküstəninin (Əhməd Yəsəvi) bərəkətli torpaqlarında keçirməyə çalışıram.

Azərbaycanda Adəm adında bir tələbəm oldu. Məktəblərin açıldığı birinci həftə sinif jurnalında bu adı görüb çox təəccübləndim. Yəqin ki, eyni adı daşıdığımız üçün həmin sinifdəki Adəm mənim üçün ən sevimli tələbə idi. Oxuması üçün çox cəhdlər etsəm də, Adəm oxumadı və məktəbdən ayrıldı. Ondan sonra Adəm adlı başqa biri ilə qarışlaşmadım. Azərbaycandan ayrılanla

Əliabadda 2 yaşlı bir Adəmlə vidalaşdım. 2010-cu ildə Ağdaşdan tələbəm Elçin mail göndərib bir övladının dünyaya gəldiğini xəbər verdi. Adını da Adəm qoymuşdu. Beləliklə, bir Adəm iki oldu. Elçinə adaşım Adəmi görmədən sevdiyimi, qismət olarsa, toyuna gələcəyimi dedim.

Hz. Ömər (r.a): "Sizi görmədən əvvəl bizim üçün ən sevimliniz adı gözəl olanınızdır. Gördükdən sonra ən sevimliniz əxlaqi gözəl olanınızdır. İmtahan etdiyimiz zaman ən sevimli olanınız isə ən doğru danışanınız və ən əmin olanınızdır", - buyurmuşdur. Ad gözəl olmasa da görmədiyin adamın adı sənin adınla eynidirsə, bir yaxınlıq hiss edirsən.

1991-ci ildə müstəqillik əldə edən Qazaxıstanın ilk prezidenti Nursultan Nazarbayev olmuşdur. Prezident sarayına məktub yazaraq uşağının adını Nursultan qoyduğunu bildirənlərə poçtla hədiyyələr göndərilmiş. Zaman keçdikcə Nursultan adının qoyıldığı barədə məktublar artdıqca bu tətbiqat ləğv olunmuşdur.

Adının nə olduğu qədər nə zaman doğulmağın da hədiyyə qazanmağa səbəb ola bilər. Özbəkistan 1991-ci ilin 1 sentyabrında müstəqillik qazanmışdır. Sonrakı illərdə müstəqillik günündə doğulan uşaqlara da hədiyyələr verilmişdir.

Uşağın harada doğulması da mühümdür. Təyyarədə dünyaya gələn uşaqlara ənənəvi olaraq ömrü boyu həmin şirkətlə pulsuz uçmaq fürsəti verilir. Qazaxıstanda Məlis adı da nadir görülən adlardandır. Bu ad Marks, Engels, Lenin, Stalin adlarının baş hərflərindən ibarətdir.

Qazaxıstanda Adəm adı "Adam" olaraq nadir işlənən adlardandır. Adama çevrilən Adəm adının sonuna bay (bəy) artırılaraq "Adambay" olur. Adam adına isə rast gəlmək mümkün deyil. Qazax türkçəsində bir şeyin gözəlliyi "adəmi" (keçici) sıfətılı ifadə edilir. Məs: adəmi olmuş deyirlər.

Şəxsiyyət vəsiqəmdə adı Adəm olsa da uşaqlıq illərimdə atam məni Həmzə çağırırdı. Yaşım artdıqca Həmzə adı yerini Əsədə verdi. Babalarımın adı Adəm deyil, qohumlarım arasında da bu adda heç kim yoxdur. Bir dəfə atamdan adımı nə üçün Adəm qoyduğunu soruştum. Madam Həmzəni, Əsədi o qədər sevirdin niyə Adəm qoyurdun? Bu cavabı verdi: "Əslində adını Adəm qoymayacaqdım, amma taksi sürücüsü işləyən qonşumuz "Hacı abi, bu uşağın adı Adəm olsun", dedi. Qulağıma xoş gəldi, mən də ona görə adını Adəm qoydum.

Taksi sürücüsü vasitədir. Bütün adlar yağış kimi göydən enər. "əl-Əsməū munəzzələtun minəs-səma" sözü zərbi-məsələ çevrilmişdir. İnsanlara verilən adlar və əşyanın isimləri hələ həyat və varlıq başlamadan Allah tərəfindən verilmişdir. Dünyadakı dillərin və irqlərin müxtəlifliyi Allahın istəməsi ilə olmuşdur. "Onun varlığının və qüdrətinin dəllillərindən biri də göyləri və yeri yaratması, dillərinizin və rənglərinizin fərqli olmasına..." (Rum, 22) Dillərin əsas məfhumlarının mühüm hissə-

si Allah tərəfindən insanlara öyrədilmişdir. Digər hissəsi isə zamanla yaranan ehtiyaclara paralel olaraq insanlar tərəfindən -həmin əsaslardan törədilmək surətiylə- ortaya qoyulmuşdur. İnsana dil verildiyi kimi, dili inkişaf etdirmək qabiliyyəti də verilmişdir.

Bəqərə surəsinin 30-cu ayəsində Adəm peyğəmbərə bütün isimlərin istisnasız öyrədildiyindən bəhs olunur. Adəm (ə.s) arvadı Həvvə yaradılmadan əvvəl tək olduğu bir zamanda belə Allah tərəfindən Adəm olaraq adlandırılmışdır. Bir çox Haqq dostlarının da adı hələ dünyaya gəlmədən əvvəl qoyulmuşdur. Mahmud Sami Ramazanoğlu buna misaldır. Adəm adı Quranda 25 yerdə keçir. Hələ dünyaya gəlmədən, ətə-sümüyə bürünmədən əvvəl adı özündən əvvəl təşrif edən peyğəmbərlər bunlardır:

Hz. İshaq və Hz. Yaqub (Hud, 71)

Hz. Yəhya (Ali-İmran, 39)

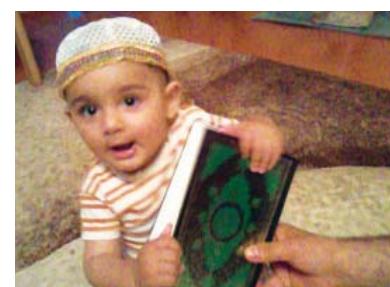
Hz. İsa (Ali-İmran, 45)

Hz. Muhəmməd (Səff, 6)

Məktəbdən çıxan Adəmlə, Ağdaş və Əliabaddakı iki Adəm bu yazıya səbəb oldu. Adəm ismindəki əlif hərfi qiyam, dəl hərfi rüku, mim də səcdəyə bənzədir. Namaz qılmayan Adəm olmaz deyirlər. Yunus Əmrəyə görə isə "aşıq olmayan Adəm meyvəsiz ağaç kimidir". Maraqlıdır: (ام) və eşq (عشق) kəlmələrinin hər ikisi üçhərflidir. Əsl qorxulacaq üç hərfi olmayan (eşq) üçhərflilərdir (adəmlərdir, insanlardır).

Yunus Əmrənin Adəmə (insana) baxışı ilə bitirirəm:

*Bu adəm dedikləri əl-ayaqla baş deyil
Adəm mənaya derlər, surət ilə qaş deyil.*

“ƏL-ƏLA” SURƏSİ

“Əla” surəsi Məkkədə nazil olmuşdur, 19 ayədir.

Bu surə aşağıdakı mövzulardan bəhs edir:

1. Uca Allahın zati və bəzi sıfətləri ilə Onun birliyini və qüdrətini göstərən dəlillərdən;
2. Vəhyy və son peyğəmbərə nazil edilmiş Qurandan və Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onu rahat əzbərləsin deyə asanlaşdırılmasından;
3. Qətbləri diri olanların ondan faydalananacağı, xoşbəxt və imanlı kəslərin istifadə edəcəyi gözəl nəsihətin olmasından.

Surə Allahı nöqsan sıfətlərdən tənzih edərək başlayır. “(Ya Peyğəmbər!) Ən uca olan Rəbbinin adını pak (müqəddəs) tutub şəninə təriflər de! O Rəbbin ki, (hər şeyi) xəlq etdi və nizama saldı. O Rəbbin ki, (hər şeyin keyfiyyətini, xüsusiyyətini, davam müddətini) əzəldən müəyyən etdi və (hamiya) yol göstərdi. O Rəbbin ki, (torpağı yarib ondan yamyasıl) otlar çıxartdı. Sonra da onu (qupquru) qara çör-çöpə döndərdi” (1-5).

Sonra Allah-Təala bu surədə vəhyy və Qurandan bəhs edir və bu uca Quranı əsla unutmayacaq şəkildə Peyğəmbərə (s.ə.s) əzbərlədəcəyini və onun əzbərlənməsini Peyğəmbərə (s.ə.s) asanlaşdıracağının müjdələyərək Ona təsəlli verir: “(Ya Peyğəmbər!) Biz sənə (Quranı) oxudacaqıq və sən (onu) unutmayacaqsan; Yalnız Allahın dilədiyindən (hökmünü ləğv etdiyimiz bu və ya digər ayədən) başqa! Şübhəsiz ki, O, aşkarı da, gizlini də bilir!” (6-7).

Daha sonra surədə nurundan möminlərin faydalandığı və təqva sahiblərinin, hidayətindən nəsihət aldığı bu Quranla öyünd-nəsihət verməyi əmr edir: “Biz sənə ən asan olanı (islam şəriətini) müyəssər edərik. (Ya Peyğəmbər!) Əgər nəsihət etmək fayda versə, (ümmətinə Quranla) öyünd-nəsihət ver! (Allahdan) qorxan kimsə mütləq öyünd-nəsihət qəbul edəcəkdir! Bədbəxt (kafir) isə ondan (øyünd-nəsihətdən) qaçacaqdır. (O bədbəxt ki) ən böyük oda (cəhənnəm oduna) girəcəkdir. Orada nə oləcək, nə də yaşayacaqdır! (Nə ölü kimi ölü, nə də diri kimi diri olacaqdır!)” (8-13).

Müfəssir Təbəri deyir ki, ərəblər bir kimsənin həddən artıq çətinliyə düşdüyünü bildirmək üçün “O nə diridir, nə də ölü” deyərlər. Uca Allah da onlara bildikləri təbirlə xitab etmişdir. (Təbəri, 30/99).

Surə nəfsini günahlardan təmizləyən və yaxşı əməllərlə zinətləndirən kəslərin qurtuluşa çatacağını açıqlayaraq sona çatır: “(Günahlardan) təmizlənən kimsə isə nicat tapacaqdır. O kimsə ki, Rəbbinin adını zikr edib namaz qılar! Lakin siz (ey insanlar!) dünyani üstün tutursunuz! Halbuki axırət daha xeyirli və daha baqıdır. Həqiqətən,

“(Günahlardan) təmizlənən kimsə isə nicat tapacaqdır. O kimsə ki, Rəbbinin adını zikr edib namaz qılar! Lakin siz (ey insanlar!) dünyani üstün tutursunuz! Halbuki axirət daha xeyirli və daha baqıdır. Həqiqətən, bu deyilənlər (Qurandan) əvvəlki kitablarda mövcuddur- İbrahimin və Musanın kitablarında (səhifələrində)!“

bu deyilənlər (Qurandan) əvvəlki kitablarda mövcuddur- İbrahimin və Musanın kitablarında (səhifələrində)!“ (14-19).

Bəli, axirət dünyadan daha yaxşı və əbədidir. Çünkü dünya fani, axirət isə əbədidir. Əbədi olan isə, müvəqqəti olandan daha yaxşıdır. Ağlı bir kimsə müvəqqəti olanı əbədi olana necə dəyişər? Aldanma yurduna əhəmiyyət verib davamlılıq və əbədilik yurduna necə əhəmiyyət verməz? İbn Məsud (r.a) bu ayəni oxuyaraq yoldaşlarına belə dedi: “Dünya həyatını axirətdən necə üstün etdik bilirsinizmi?” Yoldaşları: “Xeyr “,- dedilər. İbn Məsud (r.a) dedi: “Çünkü dünya; yeməkləri, içkiləri, qadınları, zövqləri və gözəllikləri ilə dərhal təqdim edilib bizə verildi. Axirət isə bizdən uzaq tutularaq bizə göstərilmədi. Beləliklə, biz dərhal veriləni seçdik, daha sonra veriləcək olanı tərk etdik”.

“Musanın səhifələri” Tövratdan əlavə olan səhifələrdir. Hədisdə ifadə edildiyinə görə, Musaya (ə.s.) on “Səhifə” verilmişdir və bunların hamısı ibrət və nəsihətdir. Əbu Zərr (r.a) belə demişdir: “Rəsulullahdan (s.ə.s): “Musanın səhifələri nədir?” - deyə soruşdum. O: “Hamısı da bu şəkildə ibrətdir” - deyə buyurdu: “Öləcəyini qətiyyətlə bilən, necə sevinir, təəccüb edirəm. Cəhənnəmə qəti şəkildə inanan kimsə, necə əldən düşəcək şəkildə işləyir, təəccüb edirəm. Qəti şəkildə hesab verəcəyinə inandığı halda, çalışmayan kimsəyə təəccüb edirəm!”

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) “Əla” surəsini namazlarda çox oxuyardı.

Cabir bin Səmurədən (r.a) rəvayət edilmişdir:

“Peyğəmbər (s.ə.s) günorta namazında “Əla” surəsini, səhər namazında ondan daha uzun bir surə oxuyardı” (Əhməd b. Hənbəl, Müsnəd, 5/86, 88; İbn Hüzeymə, Səhih, 510).

Vitr namazında Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) bu surələri oxuduğu rəvayət edilmişdir: “Səbbih ismə Rabbikəl-Əla”, “Qul Ya Eyyuhəl-Kafirun” və “Qul Huvallvhə Thəd” (Tirmizi, 461; Nəsai, 3/236; Səhih).

Numan b. Bəşirdən (r.a) rəvayət edildiyinə görə, “Rəsulullah (s.ə.s) cümə və bayram namazlarında “Əla” ilə “Gaşıyə” surələrini oxuyardı”.

Bəzən cümə və bayram aynı gündə birləşəndə, Peyğəmbərimiz də (s.ə.s) yenə bu iki surəni oxuyardı (Muslim, Cümə, 62; Tirmizi, Cümə 33; İbn Məcə, İqamə 90, 157; Əhməd b. Hənbəl, IV, 271, 273, 276; V, 7, 14, 19; Darimi, Salat 203; Sünəni Əbu Davud Tərcümə və Şerhi, Şamil Yayınları: 4/237-238).

İran nüvə probleminin tam həlli astanasında

Artıq illərdir ki, dünya ictimaiyyətini narahat edən İranın nüvə problemi həll olunmaq ərəfəsindədir, - ən azından, Həsən Ruhaninin ölkə prezidenti seçiləndən sonra atdığı addımlar bunu deməyə əsas verir. Məlum olduğu kimi, bu ilin 24 noyabrında Cenevrə şəhərində İranla altiliq (ABŞ, Böyük Britaniya, Rusiya, Çin, Fransa və Almaniya) arasında "aralıq müqaviləsi" (interim agreement) deyilən bir sənəd imzalandı. Sənədin qısa təhlilinə keçməzdən öncə qeyd edək ki, uzun illərdir İranla Qərb, eyni zamanda İsrail arasında siyasi-iqtisadi gərginlik yaşarırdı. İran sürətlə inkişaf etdirməkdə olduğu nüvə programının sırf dinc məqsədlər, - elektrik enerjisiinin istehsalı və tibb məqsədi, - daşıdığını dəfələrlə bəyan etsə də, Qərb və İsrail uranın zənginləşdirilməsi prosesinə istinad edərək rəsmi Tehranın əslində nüvə başlıqları əldə etmək istədiyini söyləyir və buna son

qoymaq üçün bu dövlətə qarşı ticari-iqtisadi sanksiyaları get-gedə sərtləşdirirdi.

Mötədil sayılan M.Xatəmi, nə də ondan sonra iki dəfə dalbadal prezident seçilmiş M.Əhmədinecət dövründə problem həll edilmədi, sərt sanksiyalarдан ciddi iqtisadi itkilərlə üzləşən İran əhalisi H.Ruhaniyə səs verdi və yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ilk addım atıldı.

Qısaca olaraq onu deyək ki, noyabrda imzalanmış Cenevrə sazişinə görə İran uranın 5 faizdən çox olmayaraq zənginləşdirilməsini, eləcə də BMT-nin Atom üzrə Beynəlxalq Agentliyinin (ABEA) ekspertlərini ölkədə istənilən nüvə obyektini təftiş etməsinə icazə verməsi öhdəliyini öz üzərinə götürür. Qərb isə öz növbəsində iqtisadi sanksiyaları yumşaltmağa söz vermişdir və artıq sanksiyalar nəticəsində xarici banklarda dondurulmuş 20 milyard dollara yaxın maliyyə vəsaiti ölkəyə daxil olmuşdur. Hətta Avropa İttifaqında neft və

qaz embarqosunun aradan qaldırılması ilə bağlı çağrıqlar səslənməkdədir.

Cenevrə sazişinə bir neçə aspektən yanaşmaq olar. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, son on il ərzində bu məsələ ətrafında gedən proseslər göstərdi ki, sanksiyalarla müşayiət olunan danışqlar sonda öz nəticəsini göstərmək iqtidarındadır. Təbii ki, biz İranın gerçəkdən nüvə proqramının hərbi, yoxsa dinc məqsədlər daşılığıyla bağlı qəti fikir deməkdən uzağıq. Amma fakt faktlığında qalır ki, aparıcı dövlətlərin sərt sanksiyaları İran kimi güclü regional dövləti ciddi güzəştlər etməyə məcbur etdi. Və aydın olur ki, illərlə keçirilən danışqlar sırf danışqlar görüntüsü yaratmaq üçün aparılmayıb.

İkinci, bu saziş nə qədər də olmasa, regionda yaranmış gərginliyi bir qədər azaltmış oldu: ən azından, sənəddə qeyd edildiyi kimi, problemin tam həlli ilə bağlı imzalanacaq yekun müqaviləyə qədər altı aylıq danışqlar dövrü müəyyən qədər stabilliyə xidmət edəcəkdir. Təsadüfi deyil ki, Cenevrə danışqları uğurla başa çatandan sonra buna ilk müsbət reaksiya verən dövlətlər arasında Türkiyə və Azərbaycan da var idi.

Üçüncüsü, İran yenidən regionda maraqlı faktor kimi tanınmağa başladı. Artıq, ABŞ-in müəyyən dairələrində, eləcə də Avropanın bəzi aparıcı paytaxtlarında Suriya böhranının çözülməsi üçün İranın da danışqlar prosesinə cəlb olunmasının vacibliyi haqqında fikirlər səslənməkdədir.

Dördüncüsü, sanksiyaların aradan qaldırılması neftin qiymətinin çox güman ki, qismən aşağı düşməsi ilə nəticələcəkdir ki, bu da öz növbəsində vaxtilə qlobal enerji böhranı ajiotajına son qoymuş olacaqdır.

Beşinci və ən əsası, bir zamanlar İранa qarşı mümkün ABŞ-İsrail hərbi müdaxiləsinin baş verməsinin və bununla da regionun xaosa sürükənməsinin qarşısı

alındı. Belə bir müdaxilədən sonra böyük ehtimal ki, Suriyada olan proseslərin başqa formada İranda da baş verəcəyinin şahidi ola bilərdik.

İsrailin “tarixi səhv” adlandırdığı Cenevrə sazişi imzalanandan sonra davam edən danışqlar prosesində hələ ki, principial ziddiyətlər yaranmamışdır. Xüsusiylə, İranın danışqlar üzrə nümayəndə heyətinə başçılıq edən xarici işlər naziri Məhəmməd Cavad Zərifin kompromislərə meyilli olması, - sözsüz ki, prezidentlə məsləhətləşmə və ali dini rəhbər A.Xamneyinin razılığından sonra, - böhranın həll edilməsinə ümidi daha da artırır. Eyni zamanda biz İranla ABEA arasında gedən danışqlarda irəliləyişin şahidi olmaqdayıq.

Məsələnin geosiyasi tərəfinə gəldikdə isə, sözsüz ki, bu məsələdə qismən udan başqa maraqlı tərəflər də oldu. Söhbət Rusiya və İsraildən gedir. Suriyada bir neçə ay öncə dinc əhaliyə qarşı kimyəvi silah istifadə ediləndən sonra bu ölkəni ABŞ-in hava hücumundan qorumaq üçün rəsmi Dəməşqi kimyəvi silahlardan imtina etməyə məcbur edən və bununla Əsəd rejimini xilas edən Putin hakimiyyəti növbəti dəfə İran rejiminə qarşı sanksiyaları yüngülləşdirməyə nail olmaqla Tehrana ciddi dəstək vermiş oldu. İsrail gəldikdə isə bu ölkə, pafoslularına baxmayaraq, bir tərəfdən, regionda yeganə kütləvi qırğın silahına malik Suriyadan, digər tərəfdən isə mümkün atom silahı əldə edə biləcək İranın potensial təhlükəsindən xilas oldu.

Yuxarıda qismən qeyd etmişdik, Cenevrə sazişi müəyyən səviyyədə Azərbaycanın da milli maraqlarına cavab verir. Belə ki, İranın nüvə problemi ilə bağlı mütəmadi olaraq iri dövlətlərin təzyiqləri ilə üzləşən rəsmi Bakı nəhayət ki, öz cənub qonşusu ilə daha rahat formatda münasibətlərini inkişaf etdirmək imkanı əldə etmişdir.

DÜNYA XALQLARINDAN SALAMLAŞMA NÜMUNƏLƏRİ

Salamlaşma qaydaları müxtəlifdir. Məsələn, Rusiyada insanlar rastlaşanda bir-birinə sağlamlıq, dirilik arzulayırlar. Almaniyada qaydaya görə saat 12-ə qədər “sabahın xeyir”, 12-17-ə qədər “günortan xeyir”, sonra isə “axşamın xeyir” deyirlər, ancaq bəzən adı salamlı da kifayətlənirlər.

Digər Avropa ölkəlerinin əksəriyyətində və Amerikada salamlaşarkən “işlərin necədir”, yaxud “necəsən”- deyə soruşurlar, cavabı “yaxşı” və “normal” olur, yaxud onun əksi olur. (Pis demək ədəbsizlik sayılır). Maleziyada “hara gedirsən”,

cavabı “Gəzməyə”, yəhudilər “Sizə sülh olsun”, fasrlar “şən ol”, qrenlandiyalılar isə “yaxşı havadır” deyirlər.

Ruslar, avropalılar və amerikalılar salamlaşarkən dost çəsti kimi əl verirlər. Sağ əli uzatmaq yəni silahım yoxdur, niyyətim safdır deməkdir.

Fransada qeyri-rəsmi şəraitdə, hətta az tanış olan insanlar belə salamlaşarkən və sağollaşarkən öpüşürlər və yanaqları ilə toxunaraq havaya birdən beşə qədər öpüş göndərirlər.

Emosional latin-amerikalılar qucaqlaşırlar, soyuqdan donan loplandiyalılar bu-

runlarını bir-birinə sürtürlər, mehriban yaponlar üç növ baş əymə ilə salamlaşırlar: ən alçaq, orta (30 dərəcə olur) və yüngül.

Çinlilər də baş əyir, ancaq onlar əllərini bədən boyunca uzadırlar. Hindistanda salamlaşma qaydasına görə hörmət əlaməti olaraq əlləri bərabərləşdirib sinəyə tuturlar, ərəblər əllərini sinələrinin üstünə qoyurlar, sırı tibetilər sağ əllə papaqlarını çıxarırlar, sol əllərini isə qulağın arxasına qoyub dillərini göstərirlər.

Təəccübü zuluslar “mən səni görü-rəm” - deyə qışqırırlar. Bir sıra Afrika tayfalarının nümayəndələri üzbəüz gəldikləri adama tüpürürler, bu onlarda ədəbsizlik yox, hörmət göstəricisi sayılır.

Tarixə bir balaca nəzər salaq: Amerikada bir sıra hindu tayfalarının nümayəndələrinin adətinə görə qarşidan gələnin yaxınlaşış, onların mehriban duruşuna fikir verməyənə kimi, çömbəlib gözləyərmişlər. Bəzən ayaqqabılarını soyunarlarmış. Qədim Misir və Mongolustanda, Çində görüşərkən “mal-qaranız sağlamdır mı?”, -soruşardılar. Ehtiyatlı çinlilər isə öz əllərini sıxırlılar, yəqin belə daha təhlükəsiz imiş. Barmaq ilə işarə edib salam vermək yəhudü, əl ilə salam vermək də xristian adətidir.

Bilirsinizmi, 1973-cü ildən başlayaraq hər il 21 noyabr Beynəlxalq Salamlaşma Günü kimi qeyd olunur. Salamlaşma gününün tarixi olduqca maraqlı nüansa söykənir. Deyilənlərə görə, bu bayramı iki amerikalı qardaş- Maykl və Brayn Makkomak təsis edib. Belə ki, 1973-cü ildə, ABŞ ilə SSRİ arasında gedən soyuq müharibənin ən qızgrün vaxtında Maykl və Brayen Makkomak qardaşları maraqlı fikir irəli sürdülər. Onlar Misir ilə İsrail arasında baş vermiş münaqişəyə etiraz olaraq on nəfərlə salamlaşmayı və salamlaşdıqları daha 10 nəfərin də eyni

*Sühl, əmin-amanlıq
mənasında işlənən silm sözü
ilə eyni kökdən gələn İslama
görə sadəcə ildə bir gün deyil,
hər gün salamlaşma günüdür.*

*Müsəlman hamiya əmin-
amanlıq arzulayan kəsdir.*

sayda adamlı salamlaşmayı təklif etdilər. Nəticədə dünyanın 180 ölkəsində bu ideya dəstəkləndi. Həmin vaxtdan bəri dünyada bütün yaşların, peşələrin sahibləri, böyük siyasi xadimlər, iş adamları, tanınmış şəxslər bu günü qeyd edirlər.

Qardaşlar bu yolla beynəlxalq aləmdəki gərginliyə qarşı çıxış ediblər. Beynəlxalq salamlaşma gününün qaydalarına görə, həmin gün hər kəs qarşısına çıxan şəxsə, tanıyıb-tanımamağından asılı olmayaraq, salam verə bilər.

Qardaşlar səmimi salamlarla dolu olan məktubları dünyanın bütün nöqtələrinə göndərmiş və məktubu oxuyandan belə bir məktubdan, heç olmasa, daha on nəfərə göndərməyi xahiş etmişdilər. Bu fikir hər kəs tərəfindən dəstəkləndi və o vaxtdan etibarən 21 noyabr tarixi şən emosiyalar və xoş əhval-ruhiyyəli Ümumdünya Salam Günü kimi qeyd edilir.

Sühl, əmin-amanlıq mənasında işlənən silm sözü ilə eyni kökdən gələn İslama görə sadəcə ildə bir gün deyil, hər gün salamlaşma günüdür. Müsəlman hamiya əmin-amanlıq arzulayan kəsdir. Büttün oxucuları Allahın salamı ilə salamlaşdırır, rəhməti və bərəkəti üzərinizə olsun deyirik!

HAQQĀ GEDƏN YOLDA 40 SUAL

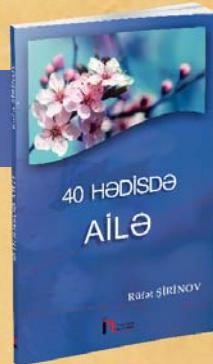
Haqqa yol almaq istəyənlər üçün Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın “Haqqa gedən yolda 40 sual” adlı kitabı işıq üzü gördü. İpəkyolu Nəşriyyatı tərəfindən tərcümə edilərək çap olunan bu kitabda öünüüzə çıxan bir çox suallara cavab tapacaqsınız. Bəzən yaşadıqlarımızla inandıqlarımız arasında tərəddüb edirik. Belə vaxtlarda beynimizdə cavabını gözləyən suallar baş qaldırır İpəkyolu Nəşriyyatı tərəfindən nəşr olunan “Haqqa gedən yolda 40 sual” kitabı zamanın nəbzini tutur.

Maddənin əhəmiyyətinin, nəfsaniyyətin, vəfasızlığın çoxaldığı, dinin zahiri görünüşdən ibarət qaldığı, gözəl əxlaqi, həqiqəti dərk etməyə çalışan qəlblərin azaldığı günlərdəyik. İstəsək də, istəməsək də gözümüzən gördükümüz, qulağımızla eşitdiyimiz bir çox şey olur. Ona görə də İslami həyatımızda yaşamaq yalnız zahiri mənada deyil, bütün incəliklərinə qədər həssas məsələləri, əxlaqi keyfiyyətləri dərk edib ona görə hərəkət etməkdir. Kitabın Ön Sözündə də yer alan könlümüzü və zehnimizi aydınlaşdırmaq üçün doğru suallar vermək və doğru cavablar almaq lazımdır. Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın ayə və hədislər işığında qırx izahı bu ehtiyaca cavab verir.

Bir sözlə, “Haqqa gedən yolda 40 sual” beynimizdə yaranan suallara cavab tapmaq üçün vazkeçilməzdır.

40 HƏDİSDƏ AİLƏ

Globallaşan dünyada və sekulyarlaşan bəşəri münasibətlərdə ən ağır zərbəni görən qurumlardan biri də ailədir. Gündən-günə artan boşanma hadisələri və ailədaxili şiddətlər, soyu bəlli olmayan uşaqların artması, əfsuslar olsun ki, bizə bunu deməyə əsas verir. Bu da cəmiyyətin özəyinin pozulması, yəni ailələrin pozulması deməkdir. Odur ki, sağlam cəmiyyətin təsis edilməsi və əbədi olması üçün sağlam ailələrin qurulması labüddür. Çünkü təməli sağlam olan bina sağlam olduğu kimi, millətləri təşkil edən cəmiyyətlərin də sağlam olması üçün təməli olan ailələlərin sağlam olması şərtidir. Heç sübhəsiz ki, bir azərbaycanlı ailəsinin də təməlinin sağlam olması üçün, bu təməllərin mədəniyyətimizin və milli, mənəvi dəyərlərimizin əslini təşkil edən İslam dini əsaslarına əsaslanmalıdır. İslam dinimizin əsasları Qurani-Kərim və Peyğəmbər Əleyhissalamin kəlamlarıdır.

Oxucuya təqdim olunan bu əsər Həzrət Peyğəmbərin hədis gülüstanından seçilmiş ailə və evliliklə əlaqəli bir dəstə çiçək kimidir. Bəşəriyyətə hər yönü ilə örnək olan şəxsiyyətin (s.ə.s) ailə həyatı da hər bir bəşər üçün örnəkdir. Onun tövsiyələrinə qulaq asmaqla günümüzdə yaşınan ailə böhranlarını azaldacağına əminliklə inanırıq.

Bu əsərin zədələnmış ailə yuvaları üçün məlhəm olacağını ümid edirik...

Ünvan: Bakı şəhəri, Səbail rayonu, Cəfərov Qardaşları küçəsi 16

Tel: (+994 12) 492-14-38 / Mob: (+994 51) 412-22-82

MÖVLANA CƏLALƏDDİN RUMİ VƏ SEYYİD YƏHYƏ BAKUVİYƏ HƏSR OLUNMUŞ KONFRANS KEÇİRİLMİŞDİR

20.12.2013-cü il tarixində Bakı Dövlət Universitetində Gəncliyə Yardım Fondunda təşkilatçılığı ilə Mövlana Cəlaləddin Ruminin 740-cı ildönümü və Seyyid Yəhya Şirvaninin 550 illik yubileyi münasibətilə “Mövlana Cəlaləddin Rumi və Seyyid Yəhya Şirvani Perspektivində Azərbaycandan – Anadoluya İrfan Yolu” adlı konfrans keçirilib.

Konfransda universitetin professor-müəllim heyəti, o cümlədən, Türkiyə Marmara Universitetinin professoru Necdet Tosun, Erciyes Universitetinin dosenti Osman Nuri Küçük iştirak ediblər.

Konfransı giriş sözü ilə universitetin rektoru, akademik Abel Məhərrəmov açıb, tədbirin əhəmiyyətindən danışın və yüksək qiymətləndirib. Rektor Mövlana Cəlaləddin Rumi və Seyyid Yəhya Şirvaninin yaradıcılıqlarından, onların alim, mütəfəkkir olaraq ədəbiyyata bəxş etdikləri əsərlərin əhəmiyyətindən, dövrlərin ən mötəbər elm adamları kimi xidmətlərindən bəhs edib.

Konfransda Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Elşad İskəndərov, Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri İsmayıл Alper Coşkun, professor Vasim Məmmədəliyev, millət vəkili Qənirə Paşayeva alim-mütəfəkkirlərlə bağlı fikirlərini konfrans iştirakçıları ilə bölüşüb'lər.

Qeyd edək ki, konfrans Bakı Dövlət Universiteti, Türkiyə Cumhuriyyəti Bakı Səfirliyinin Kültür və Tanıtma Müşavirliyi, Bakı Yunus Əmrə Türk Kültür Mərkəzi, Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyi və Azərbaycan Respublikası Gəncliyə Yardım Fondunda təşkilatçılığı ilə baş tutub.

“KÖNÜL MEMARLARI VƏ İRFAN YOLU” ADLI TƏDBİR KEÇİRİLDİ

Bilindiyi kimi, "İrfan" jurnalı zaman-zaman "İrfan Məclisləri" quraraq dəyərli elm xadimləri, tanınmış ziyalilar, şair və yazıçılarla görüşlər təşkil edir. O cümlədən bugündə, 20.12.2013-cü il tarixində "İrfan" jurnalının təşkilatçılığı ilə Gəncliyə Yardım Fonduun H.Z. Tağıyev adına Konfrans zalında "Könül Memarları və İrfan Yolu" adlı tədbir keçirilmişdir.

Tədbirdə çoxsaylı qonaqlarla yanaşı, ölkəmizdə səfərdə olan, Türkiyədən

qonaq gəlmiş Marmara Universitetinin professoru Necdet Tosun, Erciyes Universitetinin dosenti Osman Nuri Küçük iştirak ediblər.

Tədbiri "İrfan" jurnalının baş redaktoru Nurlan Məmmədzadə açıq elan edərək Türkiyədən gələn qonaqları tədbir iştirakçılara təqdim etdi. Qonaqlara söz verməmişdən əvvəl tədbirə ev sahibliyi edən Gəncliyə Yardım Fonduun prezidenti Ahmet Tecim ürək sözlərini iştirakçilarla bölüşdü.

Sonra qonaqlara söz verildi. Necdet Tosun təsəvvüfun kamil insan yetişdirməyə verdiyi əhəmiyyətini vurgulayaraq, qəlb tərbiyəsinin zərurətindən söz açdı. İslamin eyni zamanda bir əxlaq məktəbi olduğunu vurgulayan Necdet Tosun günümüzdəki bəzi problemlərin baş verməsinin səbəbi kimi insanların əxlaqi-etik qaydalardan uzaqlaşmasının nəticəsi barədə danışdı.

Daha sonra Osman Nuri Küçük tarixi şəxsiyyətlərdən nümunə gətirərək, mənəviyyat və əxlaqın inkişafından bəhs etdi. Büyük şəxsiyyətlərin həyatlarından bəhs edərək insanın bəsirət gözünün açıq olmasının əhəmiyyətini vurguladı.

Akif İbadoğlu

Keyfiyyətdə təkdır
Müştəriləri zəmanətdir

"MÜNƏVVƏR"
yataq dəstləri,
"SƏBİNƏ- LƏMAN"
klassik və modern
mətbəx mebelləri,
"KƏNAN" massiv
qapıları

YÜKSƏK KEYFIYYƏT / ÇATDIRILMA VƏ QURAŞDIRILMA

Qoz, şabalıd,
fisdıq, görüş,
cökə ağaclarından,
MDF laminatdan
mətbəx, yataq,
moydadır və
kəndar mebelləri,
qapılar, asma
tavanlar, şkaf-
kupelər, dəmir işləri

Mebellər akril
(maşın boyası),
poluretan lək və
boyalarla işlənir

Bakı-Sumqayıt şossesi 2, (Hyundai servisin arxası)
Tel: (+994 55 / 70) 311-33-84, (+994 50) 314-33-84

Akif İbadoğlu

VISION

təhsil və məsləhət mərkəzi

BP / SOCAR və s-yə işə qəbul üçün

- İngilis dili, Məntiq və İxtisas hazırlıqları

Həftədə 7 saat İNGİLİZ DİLİ

- Yeni bir sistem (uğurumuz - BP ingilis dili imtahanı 2012 - 100%)

Nazirliliklərdə işləmək istəyənlər üçün

- Dövlət qulluğuna hazırlıq
(uğurumuz 90 - 100%)

**Tel:(012) 492 76 96
Mob:(050) 494 32 32**

**İçərişəhər m.
İstiqlaliyyət 27, dön. 5**

www.vec.az

www.facebook.com/pages/vecaz

